

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2022

Leonora Ahmeti & Reetta Luoma-aho

OPAS YHTEISTYÖN TUEKSI

– Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja
varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin
yhteistyö Liedon kaupungissa

TURKU AMK

TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomi

2022 | 49 sivua, 19 liitesivua

Leonora Ahmeti & Reetta Luoma-aho

Opas yhteistyön tueksi

- Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin yhteistyö Liedon kaupungissa

Tämä opinnäytetyö oli Liedon kaupungin Tammentuvan päiväkodille tehty kehittämistyö, jonka tavoitteena oli luoda kirjallinen opas Liedon varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työstä ja yhteistyöstä Liedon kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa. Työn tarkoituksena oli selkeyttää erityisesti Tammentuvan päiväkodin henkilöstölle Liedon varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin roolia ja varhaiskasvatuksen kanssa tehtävää yhteistyötä ja yhteistyön merkitystä.

Opinnäytetyön tekeminen ajoittui syksyn 2021 ja syksyn 2022 välille. Työssä käytettiin tutkimuksellisista menetelmistä ryhmä- ja yksilöhaastattelua ja kehittämismenetelmistä hyödynnettiin dialogista keskustelua.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi Toimintaterapia varhaiskasvatuksessa: Liedon kaupungin kiertävä toimintaterapeutti -opasvihko, joka sisältää lyhyen teoriaosuuden toimintaterapiasta, avaa Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvaa sekä kuvaa yhteistyötä ja sen mahdollisuuksia ja muotoja varhaiskasvatuksen kanssa. Oppaan lopussa on lisäksi päiväkodeissa kiertävien ja toimintaterapian välineinä toimivien keinujen esittely.

Asiasanat:

Varhaiskasvatus, toimintaterapia, moniammatillinen yhteistyö, varhainen tuki

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of social services

2022 | 49 pages, 19 pages in appendices

Leonora Ahmeti & Reetta Luoma-aho

A guide to support cooperation

-Cooperation between early childhood education personnel and the consulting occupational therapist for early childhood education in the city of Lieto.

The aim of this development work was to create a guide related to the cooperation between early childhood education and the consulting occupational therapist for early childhood education in the city of Lieto. The study was commissioned by Tammentupa daycare center. The purpose of the work was to clarify the role of the consulting occupational therapist in Lieto's early childhood education and the cooperation with early childhood education.

The development work was conducted between autumn 2021 and autumn 2022. The methods used in the development work were group interview, an individual interview, and dialogic discussion. The output of the development work was a guide which contains a short theoretical part about occupational therapy, opens the job description of the consulting occupational therapist for early childhood education and describes the cooperation with early childhood education. At the end of the guide there is also an introduction to the exercise equipment that act as occupational therapy tools.

Keywords:

early childhood education, occupational therapy, multi-professional cooperation, early support

Sisältö

1 Johdanto	7
2 Varhaiskasvatus ja varhainen tuki	9
2.1 Varhaiskasvatus	9
2.2 Varhaisen tuen tarpeet ja tuen tarpeiden määrittelyä	10
2.3 Varhainen tuki varhaiskasvatuksessa	11
3 Toimintaterapia	14
3.1 Toimintaterapia ja toimintaterapeutin työ	14
3.2 Toimintaterapian tarpeen arviointi	15
3.3 Lasten toimintaterapia	16
3.4 Leikki osa toimintaterapian menetelmää	16
4 Moniammatillinen yhteistyö	18
4.1 Moniammatillisuuden merkityksestä	18
4.2 Moniammatillisuuden mahdollisuudet ja mahdollistajat	19
4.3 Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa	20
5 Kehittämistyön lähtökohdat	24
5.1 Toimintaympäristön kuvaus	24
5.2 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä	24
6 Kehittämistyön toteutus	26
6.1 Kehittämistyön prosessi ja aikataulu	26
6.2 Kehittämisen- ja tutkimusmenetelmät	29
7 Tuotos	33
7.1 Oppaan rakenne	33
7.2 Oppaan muotoutuminen	33
8 Kehittämistyön arviointi	36
8.1 Yhteenveto	36
8.2 Työn luotettavuus ja eettisyys	39

8.3 Ammatillinen kasvu	40
Lähteet	43

Liitteet

Liite 1. Ryhmähaastattelun kysymysrunko.

Liite 2. Toimintaterapeutin haastattelun kysymysrunko.

Liite 3. Toimintaterapia varhaiskasvatuksessa. Liedon kaupungin kiertävä toimintaterapeutti.

Kuvat

Kuva 1. Opinnäytetyön eteneminen pääpiirteittäin.	27
---	----

1 Johdanto

Liedon varhaiskasvatuksessa on vuodesta 2020 toiminut varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti. Työmuoto on Liedossa siis melko uusi ja myös valtakunnallisesti vain muutamassa kaupungissa käytössä. Opinnäytetöitä aiheesta on myös tehty vasta vain muutamia (mm. Perkonoja 2015, Hänninen & Karhu 2020).

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tarpeellisuuden oli tuonut esille toimeksiantajana toimiva Liedon kaupungin Tammentuvan päiväkoti. Työn tarkoituksena oli kuvata Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvaa ja roolia sekä avata ja selkeyttää kunnallisen varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin yhteistyötä ja yhteistyön mahdollisuuksia. Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda kirjallinen opas aiheeseen liittyen. Opinnäytetyössä käytimme tutkimuksellisista menetelmistä ryhmähaastattelua ja yksilöhaastattelua ja kehittämismenetelmistä hyödynsimme dialogista keskustelua.

Ryhmähaastattelun toteutettiin Tammentuvan päiväkodin henkilöstölle ja yksilöhaastattelu varhaiskasvatuksen kiertävälle toimintaterapeutille.

Opinnäytetyötä tehtiin syksyn 2021 ja syksyn 2022 välisenä aikana.

Tämä raportti pitää sisällään kahdeksan päälukua, joista ensimmäinen on johdanto. Johdannon jälkeen luvuissa kaksi, kolme ja neljä käymme läpi työn tietoperustaa: luvussa kaksi käsittelemme teoriaa liittyen varhaiskasvatukseen, varhaiseen tukeen ja varhaisen tuen määrittelyyn, minkä jälkeen luvussa kolme pureudumme toimintaterapiaan ja käymme sen jälkeen luvussa neljä läpi moniammatilliseen yhteistyön määrittelyä sekä avaamme mm. moniammatillisen työskentelyn mahdollisuuksia ja haasteita. Osiossa tuomme esille myös moniammatillisen yhteistyön merkitystä yleisesti ja osana varhaiskasvatusta. Viides pääluku käsittelee kehittämistyön lähtökohtia ja luku kuusi kehittämistyön toteutusta. Oppaan rakennetta ja muotoutumista käsittelemme luvussa seitsemän ja luvussa kahdeksan käymme läpi kehittämistyön arviointia.

Opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita oltiin päivittämässä ja uusien versio ilmestyi luettavaksi helmikuussa 2022. Koska olimme aloittaneet opinnäytetyön tekstin työstämisen syksyllä 2021, jolloin vuoden 2018 varhaiskasvatussuunnitelman perusteet oli vielä ajankohtaisin, viittaamme siihen versioon johdonmukaisesti läpi opinnäytetyön. Uusimpaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyvät lakimuutokset astuivat voimaan elokuussa 2022 ja eräs keskeinen muutos liittyi lapsille annettavaan tukeen ja sen kolmiportaisuuteen. Koemme, että juuri lapsille tarjottavan tuen ja nimenomaisesti ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen vuoksi opinnäytetyömme on ajankohtainen ja aiheeltaan tärkeä.

2 Varhaiskasvatus ja varhainen tuki

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on osa suomalaista lakisääteistä koulutusjärjestelmää ja sen keskeisenä tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa (Opetushallitus 2018, 14). Varhaiskasvatusta ohjaava varhaiskasvatustalaki määrittelee varhaiskasvatuksen olevan ”lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 2§). Varhaiskasvatus on tarkoitettu jokaiselle alle kouluikäiselle lapselle, ja varhaiskasvatuksen muotoja ovat päiväkotitoiminnan lisäksi perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus (Opetushallitus 2021). Oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen tavoitteista ja muista varhaiskasvatukseen keskeisesti vaikuttavista asioista säädetään varhaiskasvatustalassa (540/2018). Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaava keskeisin normikokonaisuus on Valtakunnalliset varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteet (2018), joiden laadinnan perusteena on ollut erityisesti varhaiskasvatustalaki. Lisäksi varhaiskasvatusta ohjaa paikalliset ja lasten omat varhaiskasvatustalasuunnitelmat. (Opetushallitus 2018, 7–8.)

Nyky muodossaan varhaiskasvatus nähdään nimenomaan lapsen oikeutena – ei sosiaalipalveluna, jonka tarkoituksena on mahdollistaa huoltajien työelämään osallistuminen. Varhaiskasvatusta voidaan myös hahmottaa elinikäisen oppimisen käsitteen kautta; varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteet yhdessä esiopetuksen ja perusopetuksen opetustalasuunnitelmien perusteiden kanssa muodostavat jatkumon, jotka kasvun ja opetuksen eri nivelvaiheissa luovat eheän koulutuspolun lapselle ja nuorelle. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 26; 29.)

2.2 Varhaisen tuen tarpeet ja tuen tarpeiden määrittelyä

Jokaisen lapsen kasvu ja kehitys noudattaa omaa yksilöllistä kehityspolkuaan, vaikka siinä tiettyjä yleisiä lainalaisuuksia, reunaehtoja ja kehitysvaiheita onkin. Kehityspsykologisten ja biologisten tekijöiden lisäksi lapsen kasvuun vaikuttaa merkittävästi myös ympäröivät olosuhteet. (Koivula & Laakso 2017, 108.)

Lapsen kehityksen osa-alueita ovat esimerkiksi kieli, motorikka, tarkkaavaisuus sekä sosioemotionaalinen kehitys. Yleisimmin tuen tarpeet ovat ilmenneet kielen kehityksessä ja sosiaaliemotionaalisessa kehityksessä, mutta haasteina saattavat olla myös kehitysviivästymät ja tarkkaavaisuuden vaikeudet (Alijoki & Pihlaja 2020, 269). Tuen tarve voi myös paikantua lapsen tai perheen elämäntilanteen tai muutosvaiheen tuomiksi haasteiksi (Heinämäki 2005, 8). Koivula & Laakso (2017, 108) tuovat lisäksi esiin, että ongelmien ilmetessä niillä on myös taipumusta kasaantua. Keskeistä varhaiskasvatuksen arjessa on sen henkilöstön kokonaisvaltainen ymmärrys ja tieto yleisesti lapsen kasvusta, kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä kuin myös kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista ja kehityksen etenemisestä (Heinämäki 2005, 13).

Tuen tarpeiden määrittelemisessä ja arvioinnissa tulee myös aina huomioida niiden sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittävä luonne. Sosiokonstruktivistisessa oppimiskäsityksessä otetaan huomioon tiedon rakentumisen sosiaalisen aspekti. Tällöin oppiminen kuvataan tapahtuvaksi vuorovaikutuksellisessa suhteessa ympäristön kanssa, jolloin erilaiset haasteet eivät paikallistukaan yksilöön pysyvinä ominaisuuksina, vaan niiden määrittelyyn vaikuttaa vuorovaikutuksen ja kohtaamisten tilannesidonnaisuus ja erilaiset ennako-odotukset ja -oletukset. (Alijoki & Pihlaja 2020, 268–269; Turja 2017, 145.) Tuen tarpeiden tunnistamista haastaakin niiden kompleksinen ja situationaalinen luonne (Heiskanen ym. 2021, 13).

Lapsen yksilöllistä tukea pohtiessa on keskeistä huomioida vertaisryhmän merkitys, sillä ryhmä tarjoaa lapselle oppimisen ja kasvun foorumin. Osallisuuden kokemukset, joita ryhmän kautta on mahdollista saada ovat merkityksellisiä sekä vuorovaikutuksen että lapsen muun kokonaisvaltaisen

kehityksen kannalta. (Turja 2017, 154.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 19) mukaan tärkeä osa lapsen laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista on luottamuksellinen suhde varhaiskasvatuksen henkilöstöön. Henkilöstön tehtävänä taas on varmistaa lapsen mahdollisuus liittyä ryhmään ja tukea lasta vertaissuhteiden syntymisessä (Opetushallitus 2018, 30). Myönteiset kokemukset ryhmän jäsenyydestä ja mahdollisuus vertaisoppimiseen ovat siksi tärkeitä osia lapsen identiteetin kehityksessä ja rakentumisessa (Koivula 2017, 265; Alijoki & Pihlaja 2020, 277).

Kaiken oppimisen lähtökohtana tulisi nähdä lasten mahdollisuudet haasteiden sijaan. Lapsi on aina enemmän kuin yksittäiset kuvatut piirteet tai ominaisuudet tai se, miten nämä nähdään suhteessa ympäristöön tai yleiseen tavoitetasoon. Kaikilla lapsilla on perustarpeet, jotka tulisi tunnistaa ja tunnustaa ja kasvattajan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen ymmärtäminen ja tukeminen. (Alijoki & Pihlaja 2020, 271.)

2.3 Varhainen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella on usein merkittävä ja keskeinen rooli lapsiperheiden arjessa. Tämä asema tuo sille mahdollisuuden turvata ja tukea sekä lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä että perheiden hyvinvointia ja vanhemmuutta. Varhaiskasvatuksesta onkin tässä yhteydessä lastensuojelullisesta näkökulmasta puhuttu ehkäisevänä lastensuojeluna, jolla viitataan sen edellä mainittuun perustehtävään ja kasvatuksellisen tasa-arvon toteuttamiseen ja toteutumiseen. (Koivunen 2009, 16; Heinonen ym. 2018, 180.) Varhaiskasvatuksessa tapahtuvalla varhaisella tuella voidaan yleisesti viitata sekä lapsen varhaisvuosina tapahtuvaan tukemiseen että mahdollisimman varhain käynnistyvään tukeen ja tukitoimiin (Heinämäki 2005, 9; Heinonen ym. 2016, 180).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 54) kuvataan lapsen oppimisen ja kehityksen tukea: riittävän aikainen ja oikein kohdennettu tuki voi

edistää lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä, mutta myös ennaltaehkäistä mahdollisten ongelmien syntymistä, kasvamista ja niiden kerrostumista. Tukea järjestetään osana varhaiskasvatusta ja sitä tulee tarjota kaikille lapsille, jotka sitä tarvitsevat (Opetushallitus 2018, 54). Koivunen (2009, 90) luonnehtii varhaista tukea yksilöllisenä tukena, jolloin siihen lukeutuu yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen, yksilöllinen tuki ja vaikeuksien ennaltaehkäisy. Toisaalta tuen eri muotojen erottaminen toisistaan ei varhaiskasvatuksen arjessa ole kovin helppoa, sillä tuki useimmiten toteutuu osana arjen päivittäistä kasvatusta ja kasvatustilanteita. Kaiken tuen lähtökohtana on kuitenkin laadukkaasti toteutettu arki ja arjen pedagogiikka. (Koivunen 2009, 90–91.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018, 57) mukaan tuen tarpeiden havainnoinnissa ja arvioimisessa on ensisijaista tarkastella varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä ja -kulttuuria ja näiden suhdetta lapseen. Heiskanen (2018, 96) tuokin esiin, että lapsen tuen tarpeiden esiintymiseen ryhmässä vaikuttaa myös erilaiset pedagogiset tekijät – kuten oppimisympäristö, vuorovaikutustavat, ryhmäjaot jne. – joten huomion kiinnittäminen myös niihin on tärkeää. Tuen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi toteutuu lapsen tarpeiden ja lapsen edun ensisijaisuuden mukaisesti moniammatillisessa yhteistyössä ja yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Tuen järjestämistä ohjaa inklusion periaate ja lapsen yksilölliset tarpeet ja vahvuudet. Tukea järjestettäessä huomioidaan oppimisympäristön ja erilaisten pedagogisten järjestelyiden merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Opetushallitus 2018, 54–56.) Ympäristö ja yksilö ovatkin toisiinsa nähden dynaamisessa vuorovaikutussuhteessa; ympäristön tarjoamat toimintamahdollisuudet tai niiden rajoitukset vaikuttavat yksilöön ja ovat näin myös luomassa yksilön suhtautumista ympäröivään (Alijoki & Pihlaja 2020, 270).

Ympäristön järjestelyt voivat olla pedagogisia, rakenteellisia ja muita hyvinvointia tukevia. Pedagogiset ratkaisut koskevat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea, tulkitsemis- ja avustamispalveluja, tiettyjen apuvälineiden käyttöä tai muita tukia liittyen esimerkiksi kieleen ja

kommunikaatioon. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu mm. lapsiryhmään tai henkilöstömäärään liittyvät ratkaisut ja hyvinvointia tukevat muut järjestelyt sisältävät muiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antaman tuen ja konsultaation. Tuki tulee toteuttaa osana lapsen päivittäistä varhaiskasvatusta ja joustavin järjestelyin ensisijaisesti lapsen omassa ryhmässä. (Opetushallitus 2018, 54–57.)

Lapselle annettavan tuen yhteydessä puhutaan usein tuen kolmiportaisuudesta. Sillä viitataan tukeen, jota annetaan portaittain yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muodon keinoin. Kolmiportaisen tuen mallista säädetään perusopetuslaissa (1998/628) ja lain mukaisesti se koskee virallisesti vain perus- ja esiopetusikäisiä. Jotkin kunnat ovat ottaneet tuen kolmiportaisuuden käyttöön myös varhaiskasvatuksessa, mutta koska varhaiskasvatuslaissa ei määritellä tuen kirjausta yhtä selkeästi kuin perusopetuslaissa, saattaa kunnissa olla hyvin erilaisia ja kirjavia käytäntöjä tuen rakenteiden ja muotojen suhteen (Eskelinen & Hjelt, 2017, 77; Viitala ym. 2021, 23). Yleisellä tuella viitataan tukimuotoon, joka toteutuu osana varhaiskasvatuksen arkea ja on suunnattu kaikille lapsille eri muodoissaan (Turja 2017, 151). Alijoki & Pihlaja (2020, 271–272) tuovat esiin, että laadukas varhaiskasvatus kaikkine pedagogisine valintoineen, menetelmineen ja oppimisympäristöineen toimii yleisenä tukena minimoiden tarvetta muille tukitoimille ja -muodoille. Seuraava tukimuoto – tehostettu tuki – on tarpeellinen, mikäli todetaan, että yleisellä tasolla annettu ja ryhmätasolla toteutettu tuki ei lapselle riitä. Tehostettu tuki on yleistä tukea yksilöllisempää ja vahvempaa. Erityisen tuen muoto taas on suunnattu tilanteisiin, joissa lapsen oppiminen ja kehitys edellyttää yhä räätälöidympiä toimia ja tukimuotoja. (Turja 2017, 151.) Tekstin kirjoittamisen aikaan hallitukselle on tehty esitys, jonka mukaan tuen kolmiportaisuus otettaisiin käyttöön myös varhaiskasvatuksessa. Lakimuutoksen on ehdotettu tulevan voimaan elokuussa 2022. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

3 Toimintaterapia

3.1 Toimintaterapia ja toimintaterapeutin työ

Toimintaterapia on kuntoutuksen muoto, jonka tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan toimintaa ja toimijuutta eri ympäristöissä. Asiakkaina voivat olla yksilöt, ryhmät tai yhteisöt. (Hautala ym. 2011, 9–11.) Toimintaterapiassa on keskeistä huomioida, että ihmisen toimintakyky ei ole staattinen tila vaan muuntuu ja muuttuu riippuen ympäristöstä. Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksellinen suhde on siis toimintaterapian keskiössä.

Toimintaterapian keskiössä on myös asiakkaan ja toimintaterapeutin luottamuksellinen yhteistyösuhde, jossa toimintaterapeutti huomioi asiakkaan yksilölliset tarpeet, tavoitteet ja merkitykset, joita asiakas asettaa ympäristölleen. (Aralinna ym. 2021, 4.) Toimintaterapeutti itse on Valviran laillistama ammattihenkilö (Hautala ym. 2011, 11).

Lasten ja nuorten toimintaterapiapalvelujen lisäksi toimintaterapeutti toteuttaa arkikuntoutusta ikäihmisille, tukee asiakkaan työ- ja toimintakykyä, tarjoaa monipuolisia menetelmiä mielenterveyskuntoutujien työllistämiseen sekä toimii asiakkaan asiantuntijana työkyvyn tukemisessa. Toimintaterapiassa pyritään mahdollistamaan asiakkaan toimijuutta ja osallisuutta yhteiskuntaan. (Suomen toimintaterapeuttiliitto 2021.) Ryhmämuotoinen terapia toteuttaa myös asiakkaan perustarpeita, kuten ryhmään kuulumisen tunnetta, sosiaalisten taitojen omaksumista sekä omien tunteuksien ymmärtämistä (Hautala ym. 2011, 161–162).

Toimintaterapeutin työtä ohjaa ammattieettiset ohjeistukset, jotka koskevat toimintaterapeutin ja asiakkaan keskeistä yhteistyötä, ammatillista yhteistyötä, ammattitaidon kehittymistä ja yhteiskunnan muutoksien vaikutusta toimintaterapeutin työhön (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2016).

Ammattieettiseen toimintaan kuuluu asiakkaan luottamus, vuorovaikutussuhde sekä tasa-arvoinen palvelu ja kohtelu (Nieminen 2002, 10).

Toimintaterapian toteutus onnistuu mm. Kelan kustantamana, kotikunnan terveystoimen haulla, sairaanhoitopiirin maksusitoumuksella tai itse kustantamalla (Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö 2022). Toimintaterapeutti voi toteuttaa toimintaterapiaa myös lapsen päiväkodin tiloissa (Hyvinkää 2020).

3.2 Toimintaterapian tarpeen arviointi

Arviointityössä toimintaterapeutin tulee toimintakyvyn ympäristö- ja tilannesidonnaisuuden lisäksi ymmärtää ja tunnistaa yhdessä asiakkaan kanssa asiakkaan toiminnalliseen suoriutumiseen vaikuttavia asioita (Aralinna ym. 2021,4). Toimintaterapeutin ja asiakkaan yhteistyöhön kuuluu niiden tavoitteiden asettaminen, joita terapiaprosessin aikana halutaan saavuttaa. Asiakkaan toiminnot, joita otetaan huomioon arvioinnissa ovat mm. työnteke, itsestä huolehtiminen, vapaa-ajan vietto ja opiskelu. Toimintaterapeutin käyttämät menetelmät asiakkaan toimintatarpeen arvioinnissa ovat luotettavia ja asiakaslähtöisiä. (Hautala ym. 2011, 123–126.) Kuntoutuksessa on yleisesti käytössä toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen (ICF) luokitus (Aralinna ym. 2021, 6).

Lasten toimintaterapiatarpeen arvioinnissa selvitetään lapsen kehityksen tukemisen tarpeita ja keinoja erilaisten menetelmien kautta. Käytettyjä menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset testit, mittarit, videointi, toiminnan havainnointi ja haastattelu. Arviointiin osallistuvat lapsen huoltajat tai lähipiiri. (Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö 2022.) Arvioinnin ja terapian suunnittelun esteenä voi olla asiakkaan kognitiivinen toimintakyvyn rajoite ja lisäksi esimerkiksi ikä. Tällaisissa tilanteissa asiakkaan tukena toimivat perheenjäsenet ja lähihenkilöt. Toimintaterapeutin ja asiakkaan perheen yhteistyössä tärkeintä on perheen kunnioitus ja kyky yhteistyöhön ja päätöksentekoon. Toimintaterapeutin arviointityössä huomioidaan lainsäädäntö sekä valtakunnallinen suositus ja ohjeistus koskien kuntoutusta ja toimintaterapeutin työtä. (Aralinna ym. 2021, 4–5.)

3.3 Lasten toimintaterapia

Tarvetta toimintaterapiaan arvioidaan, mikäli lapsen arkipäivän elämää hankaloittaa esimerkiksi kehityksen viivästymä, synnynnäinen sairaus, vamma, lapsen käyttäytymisen tai oppimisen häiriö. Nämä haasteet voivat vaikuttaa mm. lapsen leikkiin, koulumenestykseen tai omatoimisuuteen. (Nieminen 2002, 9.) Haasteena voi olla myös hienomotoriikka, karkeamotoriikka, hahmotusvaikeus tai aistitiedon käsittely. Mikäli lapsella huomataan olevan arjessaan toiminnan haasteita, toimintaterapia-arvioon on mahdollista ohjautua esimerkiksi terveydenhuollon läheteellä. (Lieto 2021a). Kelan päätöksen kautta järjestetty toimintaterapia myönnetään vanhempien hakemuksen sekä lääkärin lausunnon ja lapsen kuntoutussuunnitelman perusteella. Lapsen kuntoutussuunnitelmaan sisältyy mm. tavoitteet, jota asetetaan terapian toteutukselle ja terapian toteutumisen ehdot. (Nieminen 2002, 9–11.)

Lasten toimintaterapiassa tavoitteena on tukea ja kehittää lapsen taitoja ja suoriutumista arjen toiminnoissa. Saavutettu taito antaa lapselle onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuden osallistua iänmukaisiin toimintoihin. (Qvanström ym. 2014, 161.) Sarion (2004, 5) mukaan kuntoutuksen tarkoituksena on lapsen oman ikätason tasavertainen osallistumisen mahdollisuus omissa toimintaympäristöissään. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa on tärkeä osa toimintamenetelmien varmistamiseksi (Qvanström ym. 2014, 162). Kirjassaan Case Smith's occupational therapy for children and adolescents O' Brien ja Kuhaneck toteavat, että toimintaterapeutin antama kuntoutus perustuu lapsen kehityksen ymmärrykseen (Kuhaneck & O' Brien 2020, 8).

3.4 Leikki osa toimintaterapian menetelmää

Toimintaterapeutti voi käyttää terapiassa monia eri menetelmiä ja leikki on yksi niistä. Kirjassa Play development in children with disabilities Ray-Kaeser & Lynch (2021, 155) toteavat, että leikki on yksi lapsen keskeisimmistä toiminnoista ja on keskeinen osa myös toimintaterapiaa. Leikin, leikillisyyden ja leikkijänä olemisen kautta on mahdollista oppia, olla osallisena ja saada

toimijuutta. Leikillä on yleisesti suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Toimintaterapiassa leikkiä pidetään sekä tavoitteena että keinona. (Ray-Kacher & Lynch 2021, 155–157.) Sario (2004) käsittelee pro-gradu tutkielmassaan leikin tärkeyttä toimintaterapiassa sekä kuntoutuksen positiivista vaikutusta lapsen ja vanhempien arjen sujumiseen. Leikkiä pidetään toimintaterapiassa mahdollisuutena kehittyä riippumatta omasta kehityksellisestä häiriöstä, sairaudesta tai vammasta. (Sario 2004, 1–2.)

Toimintaterapeutti pyrkii tukemaan sekä arvioimaan lapsen motorista kehitystä, silmän ja käden yhteistyötä, kommunikointi- ja tarkkaavaisuuden taitoja sekä lapsen yhteistyökykyä suunniteltuihin terapeutin toimintoihin. Ennen terapiakäyntiä toimintaterapeutti suunnittelee harjoitteita, jotka sopivat lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Terapiaohjauksessa otetaan huomioon myös, että käytetyt välineet ja ympäristö ovat myös sopivia lapsen tarpeisiin ja tavoitteisiin. (Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutusääitiö 2022.)

4 Moniammatillinen yhteistyö

4.1 Moniammatillisuuden merkityksestä

Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on Mönkkösen (2018, 137) mukaan pyrkiä vastaamaan asiakkaan tuen tarpeisiin eri alojen ammattilaisten kanssa yhteisesti yli organisaatio- ja ammattikuntarajojen. Moniammatillisessa yhteistyössä asiakkaalle pyritään tarjoamaan mahdollisimman selkeä palvelupolku, jossa eri ammattilaisten tieto jäsentyy asiakkaan parhaaksi ja sekä asiakkaalla että ammattilaisilla on yhteinen käsitys tavoitteista ja palveluprosessin vaiheista. Myös palvelujärjestelmä edellyttää yhä tehokkaampaa resurssien kohdentamista. (Mönkkönen ym. 2019, 139–140.) Suomen kielessä moniammatillisuutta ja moniammatillista yhteistyötä on käytetty melko väljästi ja laajasti kuvaamaan erilaisia yhteistyön ja asiakastyöskentelyn muotoja (Isoherranen ym. 2008, 37; Kekoni ym. 2019, 15) ja moniammatillisuutta on kuvattukin sateenvarjokäsitteenä, jolloin sen alle lukeutuu sekä asian eri merkitykset että määritelmät (Isoherranen 2012, 19; Mönkkönen ym. 2019, 9).

Mönkkönen ym. (2019, 54) puhuu yhteisen ymmärryksen ja tiedon rakentumisesta moniammatillisissa kohtaamisissa ja kuvaa, että parhaimmillaan vastavuoroisessa yhteydessä toisiinsa on mahdollista oppia uutta ja nähdä työskentelyn tavoite edussa ja hyödyssä, jota asiakkaalle tuotetaan. Isoherrasen (2012) tekemä tutkimus tuo esiin, että asiantuntijuuteen kuuluu tietynlainen tiukkarajaisuus, mutta myös joustavuus: oma ja toisten asiantuntijuus rajautuu kunkin omalle asiantuntemuksen alueelle, mutta moniammatillisen työskentelyn toteuttamiseksi tarvitaan joustavuutta tiimin dynamiikan ja sisäisten roolien suhteen (Isoherranen 2012, 112). Huhtanen (2004, 86) taas puhuu moniammatillisuuden yhteydessä työryhmän ylittävästä asiantuntijuudesta, jolla viitataan siihen, että tiedon oikeellisuus ei ole kenenkään omistuksessa, vaan on jokaisen asiantuntijan ja työryhmän jäsenen esiintuotavissa ja arvioitavissa.

4.2 Moniammatillisuuden mahdollisuudet ja mahdollistajat

Moniammatillisen työn toteutumiseen kuuluu ja sitä mahdollistaa kulttuuristen, asenteellisten, rakenteellisten ja asiantuntijuuteen liittyvien rajojen ylittäminen. Näillä viitataan esimerkiksi erilaisten toiminta- ja työkuultuurien yhteensovittamisen mahdollisuuksiin ja kykyyn myös kyseenalaistaa totuttuja tapoja tehdä asioita. Ongelmana usein on, että asiantuntijuus siiloutuu, eikä tieto tai ymmärrys toisen työstä ole täysin selvillä. Omaan työhön kuuluvan substanssiosaamisen lisäksi tarvitaan kuitenkin myös kykyä huomioida ja arvioida tilanteiden luomia vaatimuksia erilaisille yhteistyön muodoille. (Kekoni ym. 2019, 29–31.) Toisen ammattikunnan osaaminen tulee siis tunnistaa ja tunnustaa, mutta yhteinen keskustelu ja yhteistyö vaatii myös keskustelun mahdollistavia rakenteita ja vuorovaikutustaitoja (Isoherranen ym. 2008, 34). Rakenteisiin liittyy usein myös keskustelu resursseista ja resurssien riittävydestä: myös moniammatillinen yhteistyö saattaa näyttäytyä kielteisenä työn tekemisen muotona, jos sille ei ole luotu realistisia toteutumisen mahdollisuuksia (Kekoni ym. 2019, 21–22). Vuorovaikutusosaaminen taas kuuluu laajemmin osaksi työyhteisötaitoja ja vuorovaikutusosaamisen merkitys korostuu erityisesti monitoimijaisessa ja muuttuvassa toimintaympäristössä (Mönkkönen ym. 2019, 47–48).

Moniammatillisessa työskentelyssä omaa erityisosaamista tulee terävöittää, jotta sitä pystytään tarkoituksenmukaisesti hyödyntämään, mutta tilaa on luotava myös koko ryhmän osaamisen yhteiselle rakentumiselle ja laajentumiselle (Isoherranen 2008, 41; Mönkkönen ym. 2019, 48). Yhteistyö rakentuu luottamuksen ja dialogisuuden periaatteiden varaan. Dialogisuudella viitataan toimintatapaan tai näkökulmaan, jossa pyritään yhteisen ymmärryksen luomiseen ja keskusteluun, jossa jokaisen oma ”ääni” tulee kuulluksi ja huomioonotetuksi. (Mönkkönen ym. 2019, 54.) Toisaalta dialogisuuden mahdollisuuksia haastaa toimintakulttuuri, jossa dialogisuutta ei pystytä aidosti toimeenpanemaan toimimattomien rakenteiden ja ”ammatillisen jähmeyden” vuoksi (Mönkkönen 2018, 143).

Moniammatillisessa työskentelyssä tärkeää on riittävän hyvä käsitys ja ymmärrys siitä, mikä on työskentelyn tavoite ja miten tavoitteeseen yhteisesti päästään. Tietoa kootaan asiakaslähtöisesti eli asiakkaan ja/tai asiakkaan läheisten näkemys on toimintaa ohjaava tekijä, mutta eri ammattikuntien osaamisen yhdistämisen avulla saadaan luotua oikeanlaisia käytäntöjä ja toimintamalleja asiakkaan parhaaksi. (Isoherranen ym. 2008, 33–34; Kekoni ym. 2019, 34.) Isoherranen ym. (2008, 35) kokoo, että moniammatilliseen työskentelyyn kuuluu ja siinä on huomioitava asiakaslähtöisyys, tiedon kokoamisen mahdollisuus, vuorovaikutustaidot, roolien muutokset ja yhteydet verkostoihin.

4.3 Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Keskeinen – ja velvoittava – osa työtä varhaiskasvatuksessa on moniammatillinen yhteistyö muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on varhaiskasvatuslain mukaisesti ”--tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tuen tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä--” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Varhaiskasvatuslaissa kuvataan myös tarkemmin monialaista yhteistyötä: ”--yhteistyötä on tehtävä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa--” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§). Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 34–35) todetaan, että varhaiskasvatuksen tulee tehdä monialaista yhteistyötä eri terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa, etenkin jos lapsen hyvinvoinnista tai kehityksestä nousee huoli tai jos se on tarpeellista lapsen tuen suunnittelun ja järjestämisen kannalta.

Lapselle annettavan tuen lähtökohtana on aina lapsi tai perhe itse. Tilanteen hahmottaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti monitoimijaisessa yhteistyössä mahdollistaa tilannetta parhaiten palvelevien tukimuotojen löytämisen. Yhteistyön ja tuen muodot rakentuvatkin aina tilanne- ja

tapauskohtaisesti. (Heinonen ym. 2016, 286.) Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen (2021) mukaan monialaista yhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksessa laajasti, mutta yhteistyön muodot ja tiimien kokoonpanot vaihtelevat riippuen siitä, miten monialaista työtä kunnassa järjestetään ja organisoidaan (Heiskanen ym. 2021, 61; 107). Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistyöhön liittyy Siparin (2008) tekemä tutkimus kasvatuksen ja kuntoutuksen moniammatillisesta yhteistyöstä lapsen tukemiseksi. Tutkimuksessa kuvataan kuntoutuksen ja kasvatuksen keskinäistä vuorovaikutusta ja näiden ammattikuntien yhteisesti tuotettua osaamista ja toimintaa, mutta myös osaamisen yhteensovittamista. Edellä mainitusta hän käyttää termiä yhteistoiminta. (Sipari 2008, 36.) Tutkimus toteutettiin eri ammattikuntien asiantuntijoiden ryhmähaastatteluna ja haastattelun keskeiseksi teemaksi nousseella kuntouttavan arjen käsiteellä viitattiin arjen kuntouttavaan merkitykseen silloin kun lapsen eri toimintaympäristöt – kuten päiväkotit, kotit – ovat yhteistoiminnassa keskenään ja arjen osana on kuntouttavia elementtejä. Lapsen näkökulmasta kuntoutus ja kuntouttavat toiminnot on tärkeä integroida jokapäiväiseen arkeen. (Sipari 2008, 69–71.)

Määttä & Rantala (2016, 185–186) käyvät läpi lapsi- ja perhepalveluihin kuuluvaa monialaista työtä eri säädösten ja lakien kautta. Palvelujärjestelmä on rakentunut hyvin monisyiseksi, ja eri alojen asiantuntijoiden määrä siinä kasvanut; usein on tilanteita, joissa ongelmat ovat yhä moninaisempia ja tukea ja apua tarvitaan yli sektorirajojen. Moniammatillisessa yhteistyössä joudutaankin navigoimaan hyvin erilaisten säädösten ja lakien kanssa, jolloin toiminta voi vaikuttaa pirstaleiselta ja hajanaiselta. Kunnilla ei myöskään välttämättä ole yhteneväisiä toimintakäytäntöjä, joten perheet saattavat olla keskenään hyvin erilaisessa asemassa avun saamisen suhteen riippuen asuinpaikkakunnasta. (Määttä & Rantala 2016, 185–186.) Varhaiskasvatuslain lisäksi lapsen oikeudesta saada tarvittavaa apua ja tukea eri toimijoilta säädetään myös mm. sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), lastensuojelulaissa (417/2007), laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2014) (Määttä & Rantala 2016, 185; Pihlaja & Viitala 2018, 28).

Pärnä (2012) tarkasteli väitöskirjassaan moniammatillisena yhteistyönä toteutettavan varhaisen tuen mahdollisuuksia lapsiperhepalveluissa. Pärnä loi työssään moniammatillisen yhteistyön kehittävän käytännön mallin, jossa kuvasi yhteistyön käynnistymisen edellytyksiä, yhteistyön toiminnan toteutumista ja kehittymistä sekä tämän tuloksena syntyvää tuloksellista moniammatillista yhteistyötä. Työskentelyn taustalle Pärnä (2012, 146) kuvasi luottamuksen, joka myös oli yhteistyön prosessia eteenpäin vievä voima. Yhteistyön syntymisen keskeiseksi edellytykseksi Pärnä (2012, 139–140) kuvasi työntekijöiden lähtökohtaisen pyrkimyksen ja innostuksen yhteistyöhön sekä kykyyn ja haluun ylittää ammatillisia rajoja. Lisäksi yhteistyön yhtenä lähtökohtana tuli tunnistaa ja paikantaa yhteistyön asiakaslähtöinen tarve ja siitä kumpuava hyöty. Yhteistyössä tuli myös nähdä mahdollisuus asiantuntijuuden yhteiseen rakentumiseen. (Pärnä 2012, 141, 216.)

Hopparin tutkimus (2014) taas kävi läpi moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kokemana. Tutkimus toteutettiin vain yhden kunnan kontekstissa, mutta se toi esiin, että varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee moniammatillisella yhteistyöllä olevan suuri rooli lasten hyvinvoinnin edistämisessä. Yhteistyötä haastaa kuitenkin tiedon kulku, henkilöstövaihdokset ja organisaatiomuutokset. (Hoppari 2014, 65–67.) Yhteistyön toteutumista helpottaisi vastuun jakamisen selkeyttäminen ammatillisen roolin mukaan, mutta ns. yhteisvastuu edellyttäisi luottamusta, joka taas syntyäkseen ja rakentuakseen vaatii eri ammattikuntien ja ammattilaisten osaamisen tuntemista. Yhteistyön onnistumista tukee yhteisesti sovitut käytänteet ja mallit, joiden toteutumiselle on myös rakenteelliset mahdollisuudet. (Hoppari 2014, 67–68.)

Tiedon määrän lisääntymisen ja saatavuuden helpottumisen myötä myös perheiden ja lasten rooli palvelujärjestelmässä on kasvanut ja muuttunut. Tämä on muokannut toimintakenttää; perheet eivät enää asemoidu passiivisiksi palveluiden vastaanottajiksi, vaan odotukset yhteistyön ja annettavan tiedon suhteen ovat suuremmat. Jotta tarkoituksenmukaisia palveluita voidaan lapsille ja perheille tarjota, vaatii se moniammatilliselta yhteistyöltä sen sujuvuutta,

mutkattomuutta ja toimivuutta. Toimivalla moniammatillisella yhteistyöllä ja yhteistyön käytänteillä on todettu olevan suotuisaa vaikutusta lapsen hyvinvointiin sekä varhaisen tunnistamisen mahdollisuuksiin ja oikea-aikaisen tuen tarjoamiseen. (Halme ym. 2010, 25–26.)

5 Kehittämistyön lähtökohdat

5.1 Toimintaympäristön kuvaus

Opinnäytetyön toimintaympäristönä toimi Liedon kaupungin Tammentuvan päiväkoti. Päiväkoti toimii kahdessa eri talossa: Tammentuvan päätalossa ja Versossa, jossa järjestetään esiopetusta. Tammentuvan päiväkodissa on viisi päiväkotiryhmää ja henkilökuntaa ryhmissä on yhteensä 15. Päiväkodilla on lisäksi oma varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varahenkilö. Päiväkodille tärkeitä asioita ovat lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tarpeet sekä lämmin vuorovaikutussuhde. (Lieto 2021b.)

Liedon kunnan varhaiskasvatuksen palvelumuotoja ovat kunnallisten päiväkotien lisäksi avoin varhaiskasvatus, vuorohoito, kunnallinen perhepäivähoito, palveluseteli yksityisiin päiväkoteihin ja perhepäivähoitajiin sekä esiopetus (Liedon varhaiskasvatussuunnitelma 2019). Liedon varhaiskasvatusta ohjaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Liedon oma varhaiskasvatussuunnitelma.

Keskeisenä osana toimintaympäristöä on myös varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti, jonka rooli on mm. lapsen tuen tarpeen selvittelyssä ja lasten osallisuuden edistämisen onnistumisessa (Lieto 2021c). Liedon kunnan varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin toiminta-alueeseen kuuluu Liedon kaikki kunnalliset päiväkodit ja perhepäivähoito.

5.2 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme on kehittämistyö, johon tarve nousi toimeksiantajaltamme Liedon kaupungin päiväkoti Tammentuvalta. Kehittämistyön lähtökohtana oli varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin yhteistyön kehittäminen ja yhteistyön hyödyntäminen osana varhaiskasvatuksen arkea. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työ ja työnkuva on Liedossa uusi ja vakinaista tointa edelsi varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin

määräaikaisuus liittyen Liedon Liikkuva varhaiskasvatus – hankkeeseen. Hankkeen jälkeen toimi vakinaistettiin.

Koska tehtävä on uusi, ei toimeksiantajan mukaan päiväkodin henkilöstöllä ole tarpeeksi tietoa siitä, miten varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin osaamista ja työtä voidaan hyödyntää tai minkälaisia yhteistyön muotoja olla. Kehittämistyön tarkoituksena oli selkeyttää Liedon Tammentuvan henkilöstölle varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin roolia ja varhaiskasvatuksen ja toimintaterapian yhteistyön tarkoitusta ja merkitystä. Opinnäytetyömme tavoitteeksi tarkentui tehdä kirjallinen opas aiheeseen liittyen. Ajatuksena oli, että tuotos tukisi myös varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työskentelyä ja olisi hyödynnettävissä myös muissa Liedon kaupungin kunnallisissa varhaiskasvatusyksiköissä.

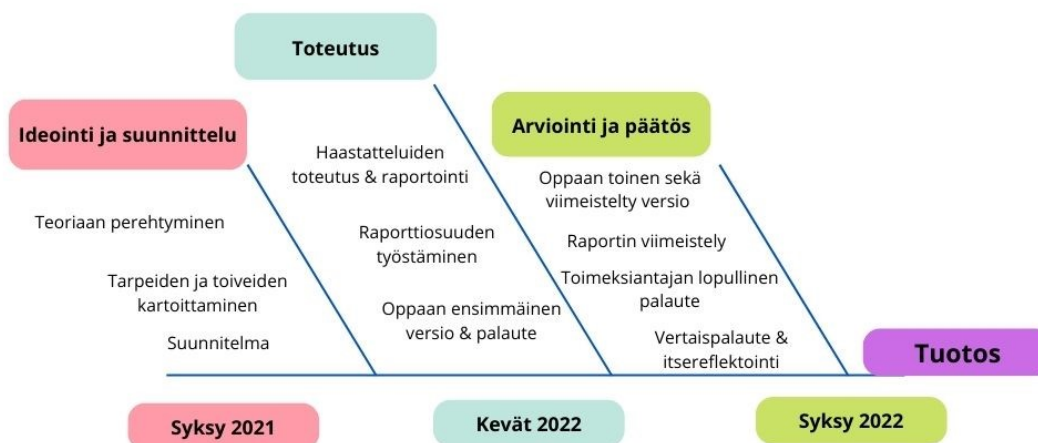
6 Kehittämistyön toteutus

6.1 Kehittämistyön prosessi ja aikataulu

Kehittämistyömme ajoittui syyskuun 2021 ja marraskuun 2022 välille eli työtä tehtiin kolmen lukukauden ajan. Toteutimme työmme toiminnallisena kehittämistyönä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on keskeistä työn käytännönläheisyys ja työelämälähtöisyys yhdistettynä tutkimukselliseen otteeseen ja asenteeseen (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10). Salonen (2017, 34) kuvaa, että kehittämistoiminta eroaa tutkimustoiminnasta siinä, että kehittämistoiminnan tavoitteena on saavuttaa jonkinlainen konkreettinen muutos, jonka aikaansaaminen voidaan rajata sekä ajallisesti että paikallisesti. Tutkimustoiminta taas perustuu uuden tiedon tuottamisen lähtökohtiin (Salonen 2017, 34).

Kehittämistyön prosessin voidaan yleisesti kuvata etenevän esimerkiksi seuraavanlaisesti: 1) nykykäytännön kehittämistarpeiden tunnistaminen, 2) ideointivaihe, 3) suunnitteluvaihe, 4) toteutusvaihe, 5) tulokset/tuotokset, 6) arviointivaihe sekä 7) päättämisen vaihe, tulosten levitys ja implementointi (Salonen ym. 2017, 52). Kehittämistyön luonne voi kuitenkin itsessään olla kehämäinen, reflektiivinen ja työn eri vaiheita jatkuvasti arvioiva: konstruktivistinen kehittämistyön malli huomioi erilaiset inhimilliset tekijät, joten työn ei ajatella toteutuvan ja etenevän yhtä suoraviivaisesti kuin esimerkiksi kehittämistyön lineaarisessa mallissa (Salonen ym. 2017, 52–53). Työn eri vaiheisiin on siis tarkoituksenmukaista palata sen eri vaiheissa ja osioissa (Ojasalo ym. 2015, 23–24). Salonen ym. (2017, 52) kuvaa, että nykyisenkaltaisessa muuttavassa toimintaympäristössä kehittämistoiminnan vaiheet ovat useimmiten kehämäisiä ja seuraavan tietynlaisia syklisyyttä. Vaikka suunnitelmamme noudatti suurelta osin kehittämistoiminnan lineaarista mallia – eli työ eteni suunnitelman mukaisesti ja työn lähtökohdat olivat suhteellisen selkeästi jäsenneilty ja rajattu – otimme työssämme huomioon kehittämistoiminnan syklimäisen ja refleksiivisen luonteen. Salonen ym. (2017,

52) puhuu myös toiminnassa ja toiminnasta oppimisesta. Kehittämistyön aikana saatu palaute auttoi meitä suuntamaan toimintaamme kohti tärkeintä tavoitettamme eli vastaamaan toimeksiantajan tarpeisiin.

Kuva 1. Opinnäytetyön eteneminen pääpiirteittäin.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi opinnäytetyön aiheen valitsemisella Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden aihepankista syksyllä 2021. Syksyn 2021 ideointi- ja suunnitteluvaiheeseen lukeutui yhteydenotto toimeksiantajaan, tapaaminen toimeksiantajan kanssa ja opinnäytetyösuunnitelman laatiminen. Tapasimme toimeksiantajan edustajia ensimmäisen kerran lokakuussa 2021, jolloin sovimme työn tavoitteista. Myöhemmin tarkensimme suunnitelmia kiertävän toimintaterapeutin kanssa. Salonen ym. (2017, 56) kuvaa, että kehittämisen kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä on työn toteuttamisen ja toteutumisen kannalta tässä vaiheessa tärkeää saada selkeä ymmärrys ja rajaus, mutta kehittämistyön luonteen mukaisesti jättää tilaa myös tarpeen myöhemmälle mahdolliselle tarkentumiselle ja uudelleen muotoutumiselle. Suunnitteluvaiheen keskeisenä osana on tarpeen määrittelyn lisäksi myös pohtia kehittämisen toteuttamisen mahdollisuuksia ja realistisia reunaehtoja (Salonen ym. 2017, 60). Tapaamisten pohjalta lähdimme laatimaan tarkempaa versiota kehittämistyön suunnitelmasta, joka valmistui marraskuun 2021 aikana. Suunnitelmasta saimme sekä toimeksiantajalta että varhaiskasvatuksen

kiertävältä toimintaterapeutilta tarkentavaa palautetta. Alustavana ajatuksena oli, että opinnäytetyön tuotos olisi kirjallisessa muodossa – esimerkiksi oppaana – jolloin kaikilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä olisi mahdollisuus perehtyä siihen tarpeidensa mukaan.

Työn alussa meitä haastoi se, että aihealueena varhaiskasvatuksen ja toimintaterapian yhteistyö oli meille suhteellisen tuntematon.

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimi on myös valtakunnallisesti uusi, eikä sitä ole vielä monessa kunnassa tai kaupungissa käytössä. Erilaisten mind mappien laatiminen auttoi kuitenkin sekä teoriapohjan että erilaisten kehittämis- ja tutkimusmenetelmien rajaamisessa. Kun suuntaviivat ja askelmerkit työn etenemisestä oli laadittu, työn eteenpäin vieminen helpottui. Toimeksiantajan antama hyväksyntä opinnäytetyösuunnitelmallemme varmisti ja vahvisti työn suunnan.

Osana suunnitteluvaihetta oli myös teoriapohjaan tutustuminen ja perehtyminen. Kehittämistyössä on Salosen ym. (2017, 60) mukaan tärkeää, että työn taustalla oleva tieto on luotettavaa ja tieteellisesti perusteltua.

Ajallisesti teoriapohjaan tutustuminen sijoittui syksyyn 2021, mutta teoriaosuuden viimeistelyä jatkettiin koko prosessin ajan. Toimintaterapian kuvaaminen osoittautui haastavaksi, sillä ollessamme varhaiskasvatukseen suuntautuneita sosionomiopiskelijoita, toimintaterapiaan liittyvät kysymykset ja syvemmät teemat ulottuivat osaamisemme ulkopuolelle. Pyrimme kuitenkin tarkastelemaan asiaa nimenomaan varhaiskasvatuksen sekä varhaiskasvatuksen ja toimintaterapian yhteistyön näkökulmasta: mitkä keskeiset asiat toimintaterapiasta ovat sen kannalta keskeisiä ja tärkeä tietää ja sisäistää. Toimintaterapiaan liittyvästä tekstistä pyysimme palautetta myös Liedon varhaiskasvatuksen kiertävältä toimintaterapeutilta ja pyrimme lisäävämmä myös raportin luotettavuutta ja uskottavuutta.

Ideointi- ja suunnitteluvaiheen jälkeen siirryimme toteutusvaiheeseen keväällä 2022. Toteutusvaiheen yksi keskeisimmistä osista oli haastatteluiden toteuttaminen ja haastatteluaineiston läpikäyminen jälkeenpäin. Saatuaan materiaaliin pureutuminen oli tärkeää, sillä sekä yksilö- että ryhmähaastattelun

aikana saadut aineistot olivat merkittävässä osassa opinnäytetyön oppaan laadinnassa. Toteutusvaihe haastoi työläisyydessään, mutta pyrimme yhteistyöllä ja joustavalla otteella viemään työtä eteenpäin. Salosen ym. (2017, 62) mukaan toteutusvaiheessa kehittyi ammatillisesti toimimalla mm. vastuullisesti, omatoimisesti ja sietämällä myös epävarmuutta, jota voi aiheutua prosessin aikana. Teimme pääsääntöisesti jokaisesta tapaamisestamme OneDriveen sähköisen muistion, johon kirjoitettiin tapaamisten pääasialliset sisällöt ja sovitut asiat. Näin kummallakin oli mahdollisuus tarkistaa asiat, jotka kulloisellakin tapaamiskerralla yhteisesti sovittiin. Tiivis kommunikointi toteutusvaiheen aikana on työn onnistumisen kannalta tärkeää (Salonen ym. 2017, 62). Yhteydenpitoa toimeksiantajaan pidettiin pääosin sähköpostin kautta.

Varsinaisen tuotoksen eli oppaan työstäminen alkoi keväällä 2022, kun haastattelut olivat ohitse. Haastattelunauhoitusten kuunteleminen ja toistaminen oli hyvin keskeinen osa oppaan työstämistä: ryhmähaastattelun anti piti fokuksen ja punaisen langan siinä, mitä varhaiskasvatuksen työntekijät oppaalta toivovat ja yksilöhaastattelun kautta kokosimme asioita, joiden koimme vastaavan näihin toiveisiin. Pyysimme ja saimme oppaan eri versioista palautetta sekä keväällä 2022 että syksyllä 2022. Salonen ym. (2017, 63) kuvaakin, että tuotoksesta saatavan palautteen ja sen huomioiminen on keskeinen osa kehittämistyön prosessia. Palautteen perustella lisäsimme oppaaseen mm. lisää käytännön esimerkkejä ja tarkensimme käytettäviä termejä. Syksyn 2022 opinnäytetyön päätösvaiheeseen lukeutui ensisijaisesti sekä raportin että oppaan viimeistely ja opinnäytetyön arviointi toimeksiantajan, vertaispalautteen ja itsereflektion kautta.

6.2 Kehittämisen- ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen kehittämistyö, mutta käytimme siinä myös tutkimuksellisia menetelmiä. Vaikka toiminnallisessa opinnäytetyössä käytettäisiin tutkimuksellisia menetelmiä, niiden merkitys on hieman eri kuin varsinaisessa tutkimuksessa: menetelmä tulee valita tarkoituksenmukaisesti, mutta tietoa tarvitaan tutkimuksen tekemisen sijaan esimerkiksi suuntaa

antavaksi tiedoksi tai selvitykseksi. (Salonen 2013, 24; Vilkka & Airaksinen 2003, 63–64.) Usein varsinaisen tutkimushaastattelun sijaan saattaa riittää myös konsultaatio, mutta tärkeää kuitenkin on, että kehittämisen lähtökohtana olevasta ongelmasta on saatu riittävästi tietoa. Laadullisella tutkimusmenetelmillä saatua aineistoa ei toiminnallisessa opinnäytetyössä ole välttämätöntä analysoida. (Vilkka & Airaksinen 2003, 63–64.)

Käytimme työssämme tutkimusmenetelminä ryhmähaastattelua ja yksilöhaastattelua. Ryhmähaastattelu on haastattelutilanne, jossa haastatteluun osallistuu kerralla useampia haastateltavia. Haastattelumuoto soveltuu käytettäväksi erityisesti silloin, kun halutaan tietää jonkin tietyn aihealueen tai teeman merkityksestä etukäteen sovitulta kohdejoukolta, sillä sen avulla on mahdollisuus paikantaa myös ryhmän jäsenten yhteisesti jakamia käsityksiä. (Puusa 2020, 110.) Ryhmähaastatteluun osallistui Liedon Tammentuvan päiväkodista yhteensä kahdeksan työntekijää. Henkilötietoja emme keränneet, mutta paikalla oli osallistujia kaikista eri ryhmistä ja myös eri ammattikunnista: opettajia, hoitajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia ja päiväkodin johtaja. Ryhmähaastattelu toteutettiin maaliskuussa 2022 etänä Teams-sovelluksen kautta. Haastattelu myös nauhoitettiin. Tavoitteenamme oli selkeyttää päiväkodin työntekijöiden yhteistä käsitystä siitä, minkälainen on varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin yhteistyön tämänhetkinen tila, minkälaista tietoa heillä toimintaterapeutin työnkuvasta on ja minäläistä tietoa he siitä tarvitsevat. Haastatteluaineisto ohjasi meitä sekä toimintaterapeutille suunnatun haastattelurungon laatimisessa että opinnäytetyön tuotoksena laadittavan oppaan rakenteen muodostamisessa.

Ryhmähaastattelussa on keskeistä kiinnittää huomiota aihealueessa pysymiseen ja tätä tehtävää valvoo yleensä ns. ryhmänvetäjä. Ryhmänvetäjä toimii yleensä myös haastattelijana jakaen mahdollisesti myös puheenvuoroja. (Puusa 2020, 110–111). Ryhmähaastattelu toteutettiin siten, että toinen opiskelijoista toimi haastattelijana ja ryhmänvetäjänä ja toinen kirjurina. Haastatteluaineistoa ei tutkimusaineiston tapaan litteroitu vaan purimme

haastattelun kokoamalla omiksi muistiinpanoiksi vastauksien keskeisimmät ja toistuvat aiheet ja asiat.

Puusa (2020, 111) mainitsee, että ryhmähaastattelutilanteessa haastateltavat voivat spontaanisti kommentoida myös toistensa vastauksia ja tämä toimii osaltaan hyvänä aineiston lähteenä. Myös meidän haastattelutilanteessa haastateltavien välinen vuorovaikutus monipuolisti vastauksia. Puusa (2020, 111) kuvaakin, että ryhmähaastattelun yhtenä hyvänä puolena on aineiston monipuolisuus ja rikkaus. Yleisesti haastattelun etuna voidaan nähdä – verrattuna esimerkiksi kyselyyn – että se tilanteena antaa mahdollisuuden väärinkäsitysten korjaamiseen, asioiden varmentamiseen ja tarkentavien kysymysten tekemiseen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 63). Sarajärvi & Tuomi (2018, 63) toteavat lisäksi, että haastattelutilanteen joustavuutta lisää, jos kysymyksille ei ole annettu mitään tarkkaa esittämisjärjestystä. Toteutimme sekä ryhmähaastattelun että yksilöhaastattelun puolistrukturoituna haastatteluna, jolloin kysymysten esittämisjärjestystä pystyi tarvittaessa muuttamaan ja aiheista keskustelemaan niiden herättämän mielenkiinnon mukaan. Koska haastattelun tavoitteena oli saada mahdollisimman paljon tietoa kysytystä asiasta, on Sarajärven & Tuomen (2018, 63) mukaan perustelua lähettää kysymykset haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi. Lähetimme kysymykset etukäteen sekä ryhmähaastatteluun että yksilöhaastatteluun osallistuville (liite 1 ja liite 2).

Toinen tutkimusmenetelmä kehittämistyössämme oli yksilöhaastattelu. Yksilöhaastattelun tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvasta ja työstä. Tavoitteena oli myös esittää hänelle kysymyksiä, joiden avulla pystyisimme vastaamaan ryhmähaastattelun aikana esiin tulleisiin epäselvyyksiin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työstä. Haastattelua pidetään Ojasalo ym. (2014, 106) mukaan hyvänä tutkimusmenetelmänä, jos kehittämisen kohdetta ei ole riittävästi tutkittu tai jos halutaan yksilön tuovan vapaasti esille haastattelussa omia mielipiteitä, näkökulmia ja vastauksia liittyen itseään koskeviin asioihin.

Yksilöhaastattelu toteutettiin huhtikuussa 2022 Teams-sovelluksen kautta. Haastattelutilanteessa toinen opiskelijoista toimi haastattelijana ja toinen kirjuriina. Etukäteen oli sovittu, että haastattelu nauhoitetaan ja että nauhoitus tuhoetaan, kun olemme saaneet hyödynnettyä haastattelusta saadun tiedon kehittämistyön tarpeisiin. Haastatteluntallenteiden hyötyjä ovat mm. haastattelun uudelleen kuuntelu sekä vastausten ja haastattelutilanteen tarkempi tulkinta (Ojasalo ym. 2014, 107). Lisäksi yksilöhaastattelun aikana toimintaterapeutti esitti meille työstään ja työnkuvastaan tehtyä diaesitystä, joka toimi omalta osaltaan hyvänä tiedon lähteenä.

Keskustelu oli tyyliltään dialogista eli toimintaterapeutti sai vastata vapaasti, mutta haastattelijalla oli myös mahdollisuus myös tehdä tarkennuksia tai lisäkysymyksiä. Keskustelu oli osaltaan vapaata, informatiivista ja tasa-arvoista. Yksilöhaastattelu muistuttikin tältä osin kehittämismenetelmänä käytettävää dialogista keskustelua. Dialogisessa keskustelussa osallistujat pyrkivät yhteisymmärrykseen sekä erilaisten näkökulmien hyväksyntään (Salonen ym. 2017, 61).

Dialogisen keskustelun periaatteita hyödynsimme myös osana tuotoksen rakentumisesta. Tavoitteena oli löytää ”yhteinen ymmärrys” (Salonen ym. 2017, 61) oppaasta ja sen sisällöstä, joten tärkeää oli saada palautetta sekä toimeksiantajalta että varhaiskasvatuksen toimintaterapeutilta. Palaute ohjasi päivittämään ja muotoilemaan opasta toivottuun suuntaan; tärkeintä oli, että opas täyttää toimeksiantajan toiveet alkuperäistä tarvetta ajatellen.

7 Tuotos

7.1 Oppaan rakenne

Kansilehden ja sisällysluettelon jälkeen oppaassa kuvataan sen tarkoitus ja esitellään lyhyesti lasten toimintaterapiaa. Sen jälkeen esitellään Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvaa ja työn raamit ja tavoitteet melko tiiviisti. Keskeiset työtehtävät olemme jakaneet neljään kokonaisuuteen eli ”arviointi”, ”ohjaus ja neuvonta”, ”asiakastyö” sekä ”moniammatillinen yhteistyö”. Sen jälkeen siirrymme kuvaamaan yhteistyön ja yhteydenpidon lähtökohtia ja ohjaavia tekijöitä sekä tällä hetkellä olemassa olevien yhteistyön muotoja. Sen jälkeen olemme kuvanneet sitä, miten lapsen osallistumisen haasteet voivat arjessa konkreettisesti näkyä ja miten varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työ ja apu näkyy varhaiskasvatuksen käytännön arjessa. Tätä tukemaan on kuvattu käytännön esimerkkejä, jotka kertovat varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työn merkityksestä arjessa. Esimerkkien laadinnassa on hyödynnetty varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin haastattelua ja ovat oikeita tilanteita varhaiskasvatuksen arjesta.

Oppaan lopussa on lyhyt ”mitä, missä, milloin”-kooste, jonka avulla olemme pyrkinneet hyvin lyhyeen ja ytimekkääseen tiivistelmään varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin avusta. Koosteen jälkeen on Liedon päiväkodeissa kiertävien keinujen esittely ja lopussa lähdeluettelo ja lisätiedot.

7.2 Oppaan muotoutuminen

Tuotoksen muotoutumista on ohjannut sen käyttötarkoitus. Oppaan on tarkoituksena toimia työvälineenä etenkin varhaiskasvatuksen arjessa selkeyttäen, kooten ja konkretisoiden varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työtä ja varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin välistä yhteistyötä ja yhteistyön mahdollisuuksia.

Sekä ryhmä- että yksilöhaastatteluiden antamien aineistojen ja jo laaditun teoriapohjan avulla pystyimme aloittamaan oppaaseen tulevien asiakokonaisuuksien jäsentelyyn. Löysimme hyvänä pidetyn Canva-sivuston, jonka kautta sovimme aloittavamme oppaan rakentamisen. Ratkaisu oli toimiva, sillä sivusto mahdollistaa tuotoksen työstämisen samanaikaisesti eri koneilta. Sovimme jakavamme oppaan ns. alun teoriaosaan ja siitä tarkentuvaan varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työkuvasta kertovaan osaan. Pidimme loogisena, että käsittelemme oppaassa toimintaterapiaa ja lasten toimintaterapiaa – vaikkakin hyvin yleisellä tasolla ja lyhyesti – jotta asiat on helpompi asettaa kontekstiin.

Pidimme teoreettisen osuuden melko lyhyenä, jotta opas pysyisi selkeänä ja luettavuus ei kärsisi. Tavoitteena oli luoda opas, johon työntekijät pystyvät tarttumaan ja sitä hyödyntämään myös työpäivien aikana, joten toimeksiantajan toiveena oli, että emme laatisi siihen liian pitkää tietopakettia.

Toimintaterapeutin työn kuvauksen pyrimme myös pitämään selkeänä, sillä tavoitteena oli, että myös varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti voisi hyödyntää opasta työssään ja osana työnsä kuvausta.

Koska ryhmähaastattelun aikana ilmeni, että eräs epäselvä kokonaisuus on miten ja missä muodossa yhteistyötä varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin kanssa voi toteuttaa, päätimme tehdä asiasta oman kokonaisuuden otsikolla ”yhteistyö”. Näin pyrimme antamaan lukijalle selkeän käsityksen yhteistyön ja yhteydenpidon lähtökohdista sekä ajankohtaisista yhteistyön muodoista.

Varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti auttaa ja tukee, kun lapsella on mitä tahansa osallistumiseen liittyviä haasteita ja siksi olemme oppaaseen halunneet koota niitä varhaiskasvatuksen arjessa näkyviä tilanteita, joissa osallistumisen haasteet voivat yleisesti näkyä. Toivomme siis sivujen kahdeksan ja yhdeksän esimerkkien antavan suuntaa niistä tilanteista, joissa toimintaterapeutin apu ja tuki on mahdollista ja hyödyllistä.

Toimeksiantajan toive sisällyttää oppaaseen päiväkodeissa kiertävien keinujen esittely oli mahdollista toteuttaa jo olemassa olevien video-ohjeistusten muuttamisella kirjalliseen muotoon toimintaterapeutin tehdessä lopuista keinoista kirjalliset ohjeet. Keinujen esittelytekstit laadittiin siis yhteistyössä toimintaterapeutin kanssa, joka asiaan perehtyneenä ymmärsi paremmin ja selkeämmin keinujen tarkoituksen ja merkityksen osana varhaiskasvatusta. Oppaaseen tulleen keinuesittelyn keinuja kävimme kuvaamassa toimintaterapeutin avustuksella elokuussa 2022.

Sekä toimintaterapeutilta että toimeksiantajalta saamamme palaute oppaan eri versioista oli äärimmäisen tärkeää ja arvokasta. Tavoitteenamme oli saada Liedon varhaiskasvatuksen arkeen käyttökelpoinen väline, joten etenkin toimintaterapeutin palaute sisällöstä, muutoseikoista ja keinujen kuvauksista olivat edellytys sille, että oppaan kautta välittyi oikeaa ja keskeistä tietoa hänen työstään.

8 Kehittämistyön arviointi

8.1 Yhteenveto

Kehittämistyömme tavoitteena oli luoda Liedon Tammentuvan päiväkotiin kirjallinen opas, joka selkeyttäisi, konkretisoisi ja kokoaisi Liedon kunnan varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työtä ja yhteistyön mahdollisuuksia ja muotoja. Oppaan oli tarkoitus olla hyödynnettävissä myös muissa Liedon kunnallisissa varhaiskasvatusyksiköissä ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työn tukena. Katseemme oli siis työn prosessinomaisuudesta huolimatta jatkuvasti työn lopputuotoksessa eli oppaan muotoutumisessa toimeksiantajan tarpeiden mukaiseksi.

Ennen kehittämistyön varsinaista toteutusta pyrimme laatimaan selkeän tietoperustan, joka ensisijaisesti palvelisi meitä kehittämistyön tekijöinä vastaamaan kehittämistyön tarpeisiin. Vaikka tietoperustan laatimisessa oli omat hankaluutensa, saimme siitä keskeneräisenäkin ”selkärangan”, joka ohjasi työn toteutusvaihetta. Näin laajan kehittämistyön toteuttaminen oli meille kummallekin uusi asia ja pidimme tärkeänä, että työstämme mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti sekä opasta että työn raporttiosuutta.

Kekoni ym. (2019, 21–22) kuvaa, että moniammatillista yhteistyötä haastaa usein tiedon tai ymmärryksen puute toisen työstä ja työnkuvasta. Myös ryhmähaastattelun keskeisimmäksi asiaksi nousi epäselvyys kiertävän toimintaterapeutin työstä, erilaisten yhteistyömuotojen mahdollisuuksista ja yhteistyön käytännön toteutuksesta. Tällä opinnäytetyöllä ja siihen kuuluvalla oppaalla pyrimme vastaamaan näihin haasteisiin ja tekemään näkyväksi Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työtä. Pyrimme esimerkkien avulla saamaan oppaasta mahdollisimman konkreettisen, jotta käsitys yhteistyön hyödyistä ja mahdollisuuksista selkeytyisi. Konkreettisuus oli myös toive, jota sekä ryhmähaastattelun aikana että myöhemmin annetussa palautteessa painotettiin. Vaikka oppaassa kuvasimmekin erilaisia yhteistyömuotoja, toimintaterapeutin työnkuva on uusi ja yhä muotoutumassa:

uusia yhteistyön rakenteita laaditaan tarpeiden mukaisesti ja toimimattomista voidaan päästää irti. Näimme kuitenkin tärkeäksi, että nähtävillä on jotain konkreettista yhteistyön toteutuksen suhteen.

Toivoimme lisäksi, että toimintaterapeutin työnkuvan jakaminen neljään osaan – arviointiin, ohjaukseen ja neuvontaan, asiakastyöhön sekä moniammatilliseen yhteistyöhön – olisi kuvaava kooste varhaiskasvatuksen työntekijöille toimintaterapeutin työhön kuuluvista kokonaisuuksista. Tämä ”nelijako” oli myös toimintaterapeutin itse käyttämä jako työnsä sisällöstä. Isoherrasen (2008, 41) ja Mönkkösen ym. (2019, 48) mukaan moniammatillisessa yhteistyössä omaa osaamistaan on tärkeää terävöittää, jotta sitä pystytään tarkoituksenmukaisesti hyödyntämään, mutta kuten Kekoni ym. (2019, 29–31) toteaa, tarvitaan myös kykyä arvioida tilanteiden luomia vaatimuksia erilaisille yhteistyön muodoille. Toivomme, että opas auttaa luomaan mahdollisuuden Pärnän (2012, 216) kuvaaman yhteisen asiantuntijuuden rakentumiselle, sillä vaikka erilaiset yhteistyön rakenteet muodostuvatkin tarve-, päiväkotij- ja ryhmämuotoisesti, oppaan erilaiset esimerkit ja kuvaukset kiinnittävät mielestämme huomion yhteistyön merkitykseen lapsen kasvun ja kehityksen kannalta.

Työmme keskeisenä teemana oli myös varhainen tuki, jonka voidaan kuvata olevan sekä lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista että mahdollisimman varhain käynnistyvää tukea ja tukitoimia (Heinämäki 2005, 9; Heinonen ym. 2016, 180). Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 54) tuodaan esille varhaisen ja kohdennetun tuen merkitys osana lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Toivomme, että selkeyttämällä varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin tekemää yhteistyötä, se osaltaan tukee ja mahdollistaa tarkoituksenmukaisen tuen tarjoamista lapselle. Tarkoituksenamme on oppaan avulla myös kuvata, miten parhaimmillaan moniammatillisen yhteistyön mukanaan tuoman osaamisen yhteensovittaminen muotoutuu lapsen parhaaksi eduksi, kun erilaiset näkökulmat täydentävät toisiaan. Kun tuen suunnittelu ja toteutus tapahtuu tarvittaessa moniammatillisessa yhteistyössä, se on myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 54) mukaista toimintaa.

Oppaan toimintaterapiaa käsittelevässä osuudessa koimme tärkeäksi käydä yleisluontoisesti ja lyhyesti läpi, mitä toimintaterapia yleisesti tarkoittaa, mutta kiinnittää tarkempi huomio kuitenkin kohdennettuun asiakasryhmään eli lapsiin. Sario (2004, 5) kuvaa, että lasten toimintaterapian tarkoituksena on lapsen tasavertainen osallistumisen mahdollisuus omissa toimintaympäristöissään. Lapsen arkea saattaa kuitenkin haastaa mm. kehityksen viivästyminen, synnynnäinen sairaus, vamma tai oppimisen häiriö, jolloin haasteita saattaa näkyä myös leikissä, koulumenestyksessä ja lapsen omatoimisuudessa (Nieminen 2002, 9). Halusimme siksi oppaassa kuvata, miten keskeistä toimintaterapiassakin on lapsen osallisuuden ja onnistumisen kokemusten tukeminen ja kehitystä tukevan ympäristön huomioon ottaminen. Suomen toimintaterapeuttiliiton sivuilla (2021) kerrotaan, että yksilön toimintaa tarkastellaan suhteessa sosiaaliseen, fyysiseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Pyrimme tuomaan esille myös tätä ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksellista suhdetta ja kuvaamaan, miten lasten toimintaterapiassa suhdetta ympäristöön tarkastellaan myös lapsen yksilöllisten tavoitteiden kautta. Emme ole kuitenkaan oppaassa avanneet mitään tarkkoja menetelmiä, sillä oppaan tarkoituksena on ennen kaikkea kuvata palvelua. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin mukaan keskeisintä kuntoutuksessa on kuitenkin lapsen mielenkiinnon kohteiden hyödyntäminen.

Tekemämme opas on mielestämme kokonaisuudessaan hyödynnettävissä myös muissa Liedon kaupungin kunnallisissa varhaiskasvatussyksiköissä. Oppaan sisältämä tieto koskee yhtä lailla toimeksiantajana toimivaa päiväkotia kuin muitakin Liedon kaupungin varhaiskasvatussyksiköitä. Oppaassa kuvataan toisaalta nimenomaan Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvaa - joka on osaltaan jatkuvasti päivittymässä ja kehittymässä - joten laajempi käyttökelpoisuus käytännön tiedoista rajautuu mielestämme koskemaan vain Liedon kaupungin varhaiskasvatusta.

8.2 Työn luotettavuus ja eettisyys

Työelämälähtöistä kehittämistyötä koskee samat eettiset säännöt kuin muutakin tieteellistä tutkimusta ja yritysmaailmaa (Ojasalo ym. 2015, 48).

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry on laatinut ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Suosituksissa käydään läpi henkilötietojen käsittely ja tietosuojaa, opinnäytetöiden tekemiseen liittyvää lainsäädäntöä sekä opinnäytetöissä sovellettavaa eettistä normistoa (Arene ry 2020). Kehittämistyön luotettavuutta arvioitaessa huomion tulee olla koko työn prosessin arvioimisessa ja siinä, että on kehittämistyön tavoitteen kannalta edetty tarkoituksenmukaisesti: haettu ja löydetty asianmukaista tietoa, kuvattu perustellen erilaiset menetelmälliset valinnat ja tehty dokumentointia läpi työskentelyn (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2020).

Pyrimme opinnäytetyöstä raportoidessamme kuvaamaan koko prosessia mahdollisimman tarkasti ja avoimesti ja siten vahvistamaan työn luotettavuutta. Valitut kehittämis- ja tutkimusmenetelmät – ryhmä- ja yksilöhaastattelu sekä dialoginen keskustelu – ja niiden soveltuvuus tämän työn kohdalla on pyritty perustelemaan ja kuvaamaan. Lisäksi haastatteluiden nauhoitus antoi mahdollisuuden kuullun varmentamiseen ja tiedon hyödyntämiseen niin, että kehittämistyön tavoite pystyttiin pitämään keskiössä koko työskentelyn ajan. Haastateltavien henkilötietoja emme keränneet, lupa haastatteluiden nauhoittamiseen kysyttiin ja haastateltaville tiedotettiin, että nauhoitukset tuhotaan sen jälkeen, kun ne on saatu hyödynnettyä kehittämistyön tarpeisiin.

Opinnäytetyössämme noudatimme myös tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Kiinnitimme työssämme huomiota, että viittaukset muiden töihin ja tutkimuksiin on tehty asianmukaisella tavalla. (Varantola ym. 2012.) Tietoperustaa laadittaessa pyrimme pohjaamaan tietomme luotettaviin ja ajankohtaisiin lähteisiin. Yhteistyö varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin kanssa ja palaute toimintaterapiaa koskevasta tieto-osuudesta varmisti sen oikeellisuutta. Palaute toimintaterapiaa koskevasta tietoperustasta antoi myös varmuutta aiheen käsittelyyn, sillä

aiempaa kokemusta ei asiasta meillä ollut. Tutkimusluvan tarpeellisuus selvitettiin yhdessä toimeksiantajan kanssa ja tässä työssä sille ei ollut tarvetta. Pyrimme kuvaamaan myös työn haasteita ja sitä, miten opinnäytetyön tekijöinä hyödynsimme mm. erilaisia sähköisiä kanavia yhteydenpitoon, tietojen vaihtoon ja muistioiden ja muistiinpanojen laatimiseen.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessia voisi kuvata hyvin kokonaisvaltaiseksi, pitkäksi ja monipuoliseksi työskentelyjaksoksi, joka laajuudessaan haastoi meitä kumpaakin monella eri tavalla. Myös työhön liittyvä ammatillinen kasvu on ollut hyvin kokonaisvaltaista. Kasvua voisi luonnehtia niiden yksilöllisten piirteiden ja ominaisuuksien kautta, joiden vahvistuminen ja varmempi käyttöönotto on ollut tärkeää työn systemaattisen etenemisen ja valmistumisen kannalta; näistä voisi mainita esimerkiksi kärsivällisyyden, epävarmuuden sietämisen, yhteistyön ja ajankäytön hallinnan. Tärkeämpää tässä yhteydessä on kuitenkin mielestämme hahmottaa ammatillista kasvua Sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvien ja Sosionomi (AMK) osaamista kuvaavien kompetenssien kautta. Kompetenssit jakautuvat sosiaalialan eettiseen osaamiseen, asiakastyön osaamiseen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisen, kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen, tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamisen alueisiin (Sosiaalialan AMK-verkosto 2022). Olemme myös tarkastelleet ammatillista kasvua Arene ry:n organisoiman työryhmän (2019) laatiman Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa - varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen -esityksen kautta (Ahonen ym. 2019).

Ammatillista kasvua pohdittaessa esiin nousee korostuneesti tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. Opinnäytetyömme oli kehittämistyö, jossa kiinteänä osana oli tutkimusmenetelmien eli yksilö- ja ryhmähaastatteluiden käyttäminen. Erilaisten tutkimus- ja kehittämismenetelmien rajaaminen omaan työhön sopivaksi ja menetelmien ”oikeaoppinen” soveltaminen omassa työssä vaatikin meiltä molemmilta tarvittavaa pohjatyötä ja perehtymistä asiaan. Opas

ja sen työstäminen edellytti taas jatkuvaa arviointia oppaan soveltuvuudesta ja käyttökelpoisuudesta. Arviointi ja reflektointi nousee laajemminkin esille myös Sosionomi (AMK) kompetenssien sisältöalueissa ja on merkittävä osa sosionomin työnkuvaa riippumatta siitä, minkä asiakaskunnan kanssa työskentelee.

Osana sekä palvelujärjestelmäosaamista että työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäyysosaamista kuvataan verkostoyhteistyön merkityksen tunnistaminen ja perheiden tukeminen monialaisessa palvelujärjestelmässä (Ahonen ym. 2019, 2–3). Opinnäytetyöprosessi on sekä teorian, haastatteluiden että erilaisten keskusteluiden ja kommenttien kautta opettanut ja syventänyt toimivan, moniammatillisen yhteistyön merkitystä osana varhaiskasvatusta. On tärkeää ymmärtää ja arvostaa kunkin eri osaamisalueen ammattilaisen lähestymiskulmaa asioihin, mutta kuitenkin ennen kaikkea keskittyä siihen, miten tämä yhteinen osaaminen jäsentyy asiakkaan – lapsen tai perheen – parhaaksi. Toisaalta olemme myös nähneet, että moniammatillinen työ vaatii oikeanlaista ”tahtotilaa”, jotta rakenteet työn ympärillä tukevat monialaista työskentelyä. ”Tuntemattomaan” hyppääminen toimintaterapian teoriaan syventyessä on antanut myös mahdollisuuden laajentaa käsityksiämme lapsille annettavan tuen mahdollisuuksista ja keinoista. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin palveluita ei toki (vielä) monessa kunnassa ole käytössä, mutta toivomme, että opinnäytetyömme ilmestyminen toisi myös osaltaan tunnettuutta toimintaterapian mahdollisuuksista varhaiskasvatuksen arjessa. Olemme työmme aikana lisäksi päässeet perehtymään ja syventymään valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018), jotka tosin työn aikana päivittyivät etenkin lapselle järjestettävän tuen osalta. Tämä työ on kuitenkin auttanut sisäistämään tavoitteita, joita työtä määräävät asiakirjat varhaiskasvatuksen ammattilaisille asettavat ja tuonut lisävaloa varhaisen tuen eri ulottuvuuksiin.

On varmasti mahdotonta tyhjentävästi kuvata kaikkia niitä taitoja tai osaamisalueita, jotka ovat työn aikana kehittyneet. Ammatillista kasvua ja kasvua asiantuntijaksi myös leimaa tietynlainen jaksottaisuus: joinain hetkinä

oman toiminnan ja oppimisen reflektointi on hyvin läpileikkaavaa ja tieto jäsentyy ja piirtyy selkeämmin osaksi ammatillista identiteettiä, kun taas toisinaan omaa oppimisprosessiaan ei pysähdy tarkemmin pohtimaan (Mäkinen ym. 2011, 33). Meillä oli myös opinnäytetyöntekijöinä toisistaan erovia työskentely- ja lähestymistapoja ja myös tässä työssä meitä osittain haastoivat eri asiat. Edellä kuvatut kokonaisuudet ovat kuitenkin meille molemmille yhteisiä kehittymisen ja reflektoinnin kohteita. Osana työtä olemme päässeet myös arvioimaan ja kehittämään tiimi- ja parityöskentelytaitojamme: omien tavoitteiden selkeyttäminen ja sanoittaminen, erilaisten työtapojen hyväksyminen, joustavuus mutta toisaalta omien rajojen asettaminen ovat teemoja, joita olemme puntaroineet ja työstäneet läpi prosessin. Nämä ovat asioita, joissa kehittyminen palvelee ehdottomasti myös työskentelyä varhaiskasvatuksen kentällä mitä moninaisimmissa tiimeissä.

Lähteet

Ahonen, A., Helminen, J., Huhtala, K., Hynönen, I., Katajisto, M., Koivisto, M., Lahtinen, J., Nevanen, S., Setälä, A., Sutton, K & Wessman, C. 2019. Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa – varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen. Viitattu 27.9.2022. https://dialogi.diak.fi/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/Varhaiskasvatuksen_sosionomi_15032019_LOPPUESITYS.pdf

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2020. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 268–280.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 27.9.2022. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>

Aralinna, V., Heiskanen, T., Juntunen, K., Kantanen, M., Kanto-Ronkanen, A., Karhula, M. & Lautamo, T. 2021. Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Viitattu 20.10.2021 https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_hyvät_arviointikaytannot_2021.pdf

Case-Smith, J. O' Brien, J. C & Kuhaneck, H. 2020. Occupational therapy for children and adolescents. 8th edition. Elsevier. Viitattu 1.6.2022.

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 21–35.

Eskelinen, M. & Hjelt, H. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. Viitattu 25.11.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Halme, N., Perälä, M. & Laaksonen, C. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Järjestelmällinen katsaus. Terveiden ja

hyvinvoinninlaitos. Raportti 10/2010. Viitattu 26.1.2022.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80426/832873c2-7919-48cf-b394-11a7cd1d85b4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hautala, T. 2011. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, M. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Oppaita 62. Helsinki: Stakes.

Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E. & Viitala, R. Pihlaja, P. & Viitala, R. 2018. Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–49.

Heiskanen, N. 2018. Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 95–119.

Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto. Viitattu 6.11.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162927/OKM_2021_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hoppiari, M. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana. Pro gradu -työ. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikka. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 2.12.2021.

http://www.socca.fi/files/3810/Moniammatillinen_yhteistyö_varhaiskasvatuksen_kokemana.pdf

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Tampere: Finn Lectura.

Hyvinkää 2020. Terapeutin rooli varhaiskasvatuksessa. Viitattu 22.10.2021.
<https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/blogi/toimintaterapeutin-rooli-varhaiskasvatuksessa/>

Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2020. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan luotettavuus. Teoksessa Karjalainen, A.L., Kivirinta, M., Nylund, M., Valtonen, M., & Vesterinen, O. (toim.) Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. Diak opetus, 7. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.10.2022.
<http://libguides.diak.fi/oskeopas>

Hänninen, F. & Karhu, K. 2020. Partnering for Change mallin pilotointi Suomessa: Toimintaterapeutin ja varhaiskasvatuksen opettajan yhteistyösuhteen rakentuminen. Opinnäytetyö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.10.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/354045/Opinnaytetyo_H%c3%a4nninen_Karhu.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus. Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Sosiaalipsykologia. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 13.10.2021.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Isoherranen, K., Rekola L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Wsoy.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala A., Laulainen, S. & Hirvonen, Jukka. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen K.; Kekoni T. & Pehkonen A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveystalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15–46.

Koivula, M. & Laakso, M. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa Koivula M., Siippainen, A. & Eerola-Pennainen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 108–128.

Koivula, M. 2017. Lasten vertaisoppiminen päiväkodissa. Teoksessa Koivula M., Siippainen, A. & Eerola-Pennainen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 265–280.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liedon varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Viitattu 20.10.2021 <https://lieto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Liedon-varhaiskasvatussuunnitelma-paivitys-2021.pdf>

Lieto 2021a. Lasten toimintaterapia. Viitattu 21.4.2022. <https://lieto.fi/palvelut-ja-asiointi/terveys-ja-hyvinvointi/lasten-toimintaterapia/>

Lieto 2021b. Tammentuvan päiväkoti. Viitattu 20.10.2021. <https://lieto.fi/palvelut-ja-asiointi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/paivakodit/tammentuvan-varhaiskasvatussyksikko/>

Lieto 2021c. Varhaiserityiskasvatus. Viitattu 21.10.2021. <https://lieto.fi/palvelut-ja-asiointi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiserityiskasvatus>

Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö 2022. Toimintaterapia. Viitattu 13.2.2022. <https://www.lastenkuntoutus.net/perheille/terapiapalvelut/toimintaterapia>

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: Wsoy.

Määttä, P. & Rantala, A. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkaisemassa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Johdanto. Teoksessa Mönkkönen K., Kekoni, T. & Pehkonen A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 7–14.

Mönkkönen, K., Kekoni, T., Jaakola, A., Profiam Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö & Pehkonen A. 2019. Kohti monitoimijaista kehittämistä. Teoksessa Mönkkönen K., Kekoni, T. & Pehkonen A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 112–148.

Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A., Tusa, N. & Salokangas K. 2019. Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa Mönkkönen K., Kekoni, T. & Pehkonen A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö.

Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 47–88.

Nieminen, T. 2002. Toimintaterapian hyödyt ja sen kielelliset vakuuttelun keinot kelalle toimitetuissa lasten toimintaterapiapalautteissa. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Terveystieteen laitos. Toimintaterapian pro- gradu tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 13.3.2022.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12555/1/G0000679.pdf>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: SanomaPro.

Ojasalo, K., Moilanen, T. Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: SanomaPro.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ajankohtaista. Päätökset. Päätös. Viitattu 17.1.2022.
<https://okm.fi/paatos?decisionId=0900908f80758c1f>.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 14.10.2021.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus 2021. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 14.10.2021.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Perkonoja, S. 2015. Kaarinan kaupungin päivähoiton työntekijöiden kokemuksia varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työstä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.10.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/91665/Perkonoja_Sanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2018. Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–50.

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 99–112.

- Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 17.1.2022.
- Qvarnström, M., Ikonen, A., Ketonen, R., Lautamo, T., Aro, T., Jordan-Kilkkki, P., Kokko, J., Nieminen, M., Salo, E., Jalkanen, H. & Siiskonen, T. 2014. Tuki- ja kuntoutusmuodot. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen R. (toim). 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: Ps-kustannus, 154–170.
- Ray-Kaeser, S. & Lynch, H. 2021. Occupational Therapy Perspective on Play for the Sake of Play. Teoksessa Besio, S., Bulgarelli, D. & Stancheva-Popkostadinova, V. (toim.) Play development in children with disabilities. Berlin: De Gruyter Open Ltd, 155–165. Viitattu 10.11.2022. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110522143/pdf>
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.5.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T., & Kinos S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.5.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Sario, A. 2004. Haastava leikki lasten toimintaterapiassa. Toimintaterapian pro-gradu tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.10.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12542/1/URN_NBN_fi_jyu-2005304.pdf
- Sipari, S. 2008. Kuntouttava arki lapsen tueksi: kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 25.11.2021.

Sosiaalialan AMK-verkosto 2022. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. Viitattu 27.9.2022. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>

Suomen toimintaterapeuttiliitto 2021. Toimintaterapia. Helsinki. Viitattu 20.10.2021 <https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2016. Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet. Helsinki. Viitattu 23.10.2022. <https://wiki.metropolia.fi/download/attachments/149655596/TTn%20Ammattieettisetohjeet-1.pdf?version=2&modificationDate=1622025288000&api=v2>

Turja, L. 2017. Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 145–162.

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoo S., & Jäppinen S. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 19.10.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ryhmähaastattelun kysymysrunko

1. Minkälaista on arki päiväkodissanne?
2. Mikä arjessa sujuu ja missä on haasteita...?
 - a. ...Mitä haasteita on lapsiryhmän kanssa?
 - b. ...Mitä haasteita on yksittäisten lasten kanssa?
 - c. ...Mitä haasteita on yksittäisillä lapsilla?
3. Minkälaisia tukemisen keinoja teillä on, kun haasteita ilmenee?
4. Minkälaista yhteistyö varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin kanssa on konkreettisesti?
5. Miten yhteistyötä toteutetaan?
6. Onko teillä tietoa, missä tilanteissa ja arjen haasteissa tarvitaan yleensä toimintaterapeutin ammatillista apua?
7. Mitä konkreettista hyötyä yhteistyö on tuonut päiväkodin arkeen?
8. Onko yhteistyössä jotain haasteita? Jos on, niin mitä?
9. Mitä toiveita tai kehittämissuhteita teillä on koskien yhteistyötä varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin kanssa?

Toimintaterapeutin haastattelun kysymysrunko

- Mitä sinun työhösi varhaiskasvatuksen kiertävänä toimintaterapeutina kuuluu?
- Minkälaista työtä voit tehdä ja teet konkreettisesti
 - o lasten kanssa ja lapsiryhmän kanssa?
 - o päiväkodin ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa?
- Miten vastuu jakautuu sinun ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien välillä? Minkälaiset yhteydenpidon kanavat teillä on?
- Minkälaisissa käytännön asioissa sinulta saa apua?
 - o Haastattelun pohjalta keskeisiksi haasteiksi lasten kanssa ja lapsiryhmässä nostettiin itsesäätelytaitoihin, leikkitaitoihin ja keskittymättömyyteen ja levottomuuteen liittyvät asiat; minkälaista apua pystyt antamaan em. tilanteissa?
 - o Mitkä ovat sinun mielestäsi keskeisimmät ja yleisimmät haasteet päiväkodin ja lasten arjessa, joihin toimintaterapialla voidaan vaikuttaa?
 - o Kuuluuko työnkuvaasi lasten apuvälineiden arviointi?
- Kuinka usein vieraillet päiväkodeissa ja eri ryhmissä?
- Miten työsi eroaa lapselle tarjottavasta yksilöllisestä toimintaterapiasta (esim. Kelan lääkinnällisenä kuntoutuksena)?
 - o Jos arvioidaan, että lapsi hyötyy toimintaterapiasta ja voi tarvita tukitoimena yksilöllistä toimintaterapiaa, miten prosessi etenee? Tarvitaanko konsultointia sinulta?
- Minkälaista on yhteistyö perheiden kanssa?

- Tietävätkö perheet työstäsi ja työnkuvastasi? Miten olet esittäytynyt perheille?
- Minkälaista konkreettista hyötyä ja apua olet nähnyt työlläsi saavutettavan varhaiskasvatuksen arjessa?
 - Näkemyksesi siitä, missä tilanteissa työstäsi voi varhaiskasvatuksen arjessa olla apua (tilanteet, jotka eivät edellisessä esimerkissä vielä tulleet esille)?
- Mitä toiveita tai kehittämisideoita sinulla on koskien varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuvaa tai yhteistyöhön varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa?
- Mikä työn arjessasi sujuu ja missä koet eniten haasteita?
- Mitä itse toivoisit, että onnistuisi paremmin työn arjessa?
- Miten työsi on resursoitu ja miten resurssit vaikuttavat mielestäsi työn tekemisen mahdollisuuksiin?
- Nyrkkisääntöä sille, missä tilanteissa ja miten sinuun kannattaa ja voi olla yhteydessä?

Toimintaterapia varhaiskasvatuksessa

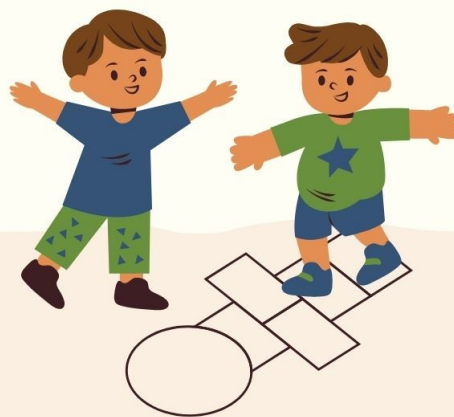
Liedon kaupungin kiertävä toimintaterapeutti

Opinnäytetyö
Reetta Luoma-aho & Leonora Ahmeti
Sosionomi (AMK)
Syksy 2022

Sisällysluettelo

Lukijalle	3
Mitä on toimintaterapia?	4
Mitä on lasten toimintaterapia?	4
Toimintaterapia Liedon varhaiskasvatuksessa	5
Yhteistyö	6
Apua toimintaterapiasta?	7
Esimerkkejä	8
Mitä, missä, milloin?	10
Liikuntavälineiden esittely	11
Lähteet	16

Lukijalle

Tämän oppaan on toteuttanut Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat opinnäytetyönä yhteistyössä Liedon Tammentuvan päiväkodin sekä Liedon varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin kanssa. Oppaan tarkoituksena on olla hyödynnettävissä kaikille kiinnostuneille lukijoille, mutta erityisesti Liedon kaupungin varhaiskasvatusyksiköissä.

Tavoitteena on lisätä tietoisuutta liittyen varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin keskeisiin työtehtäviin, yhteistyömuotoihin, lasten toimintaterapiaan sekä lisätä konkreettista tietoa tilanteista, joissa varhaiskasvatuksen henkilöstön kannattaa olla yhteydessä varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttiin.

Oppaan lopussa on lisäksi esittely päiväkodeissa kiertävistä keinuista, jotka ovat yksi osa varhaiskasvatuksen ja toimintaterapian yhteistyömuodoista.

Mitä on toimintaterapia?

Toimintaterapia on kuntoutuksen muoto, jonka tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan toimintaa ja toimijuutta eri ympäristöissä. Asiakkaina voivat olla yksilöt, ryhmät tai yhteisöt. Toimintaterapeutti on Valviran laillistama ammattihenkilö.

Toimintaterapeutti toteuttaa mm. arkikuntoutusta ikäihmisille, tukee asiakkaan työ- ja toimintakykyä ja toimii esimerkiksi asiakkaan asiantuntijana työkyvyn tukemisessa. Toimintaterapia korostaa yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta.

Mitä on lasten toimintaterapia?

Lasten toimintaterapiassa tavoitteena on auttaa lasta kehittymään toiminnoissa, joita tarvitaan arjessa selviytymiseen. Saavutettu taito antaa lapselle onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuden osallistua iänmukaisiin toimintoihin. Lasten toimintaterapiassa keskeistä on lapsen mielenkiinnon kohteiden hyödyntäminen.

Toimintaterapiatarpeen arvioinnissa kartoitetaan lapsen toimintakykyä, hänen kehityksellisiä taitojaan ja hänen suoriutumistaan päivittäisistä toiminnoistaan.

Toimintaterapia-arvioon on mahdollista ohjautua terveydenhuollon lähetteellä ja lapsen yksilöllistä toimintaterapiaa voi saada esimerkiksi Kelan tukemana.

Ennen terapiakäyntiä toimintaterapeutti suunnittelee harjoitteita, jotka sopivat lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Terapiaohjauksessa otetaan huomioon, että myös käytetyt välineet ja ympäristö ovat sopivia lapsen tarpeisiin ja tavoitteisiin. Lisäksi joissain kunnissa, kuten Liedossa, on käytössä varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin palveluita. Tästä palvelumuodosta tarkemmin oppaan seuraavilla sivuilla.

Toimintaterapia Liedon varhaiskasvatuksessa

Liedossa on toiminut vuodesta 2020 alkaen varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti. Toimintaterapeutin toiminta-alueeseen kuuluu kaikki Liedon kunnalliset päiväkodit ja perhepäivähoito. Toimintaterapeutin työ varhaiskasvatuksessa on ennaltaehkäisevää, matalan kynnyksen tukea ja lapsen osallisuutta tukevaa. Varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti auttaa ja tukee, kun lapsella on mitä tahansa osallistumiseen liittyviä haasteita. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työ ei korvaa lapsen mahdollisen kuntouttavan toimintaterapeutin työtä, mutta toimii apuna arkikuntoutuksen jalkauttamisessa.

Keskeiset työtehtävät

Arviointi

- Lapsen havainnointi arjen toiminnoissa: esimerkiksi leikkitaidot, karkea- ja hienomotoriset taidot, aistien toiminta ja aistitiedon jäsentäminen, vuorovaikutustaidot
- Havainnoista keskustelu varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa

Ohjaus ja neuvonta

- Henkilöstön ohjaus, neuvonta ja toiminnan mallintaminen
- Yhteistyö huoltajien kanssa
- Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen muokkaaminen lasten osallisuutta tukeväksi
- Henkilöstön koulutus tarpeiden mukaan

Asiakastyö

- Henkilöstön ohjaus arjen eri tilanteissa
- Pienryhmien ohjaus
- Toiminnan porrastaminen ja soveltaminen
- Apuvälineiden hankinnan selvittäminen ja käytön ohjaus tarvittaessa
- Yhteisöllinen keskustelu ja yhteisasiantuntijuus

Moniammatillinen yhteistyö

- Yhteistyötä tehdään mm. varhaiskasvatuksen henkilöstön, lasten kuntouttavien toimintaterapeuttien sekä eri hoitavien tahojen kanssa
- Erilaisiin hankkeisiin ja työryhmiin osallistuminen
- Yhteistyö kunnan arvioivan toimintaterapeutin kanssa

Yhteistyö

Kunkin varhaiskasvatusyksikön yhteistyö varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin kanssa muotoutuu ja muodostuu **tarveperustaisesti**.

Myös varhaiskasvatusyksiköissä tehdyt konsultaatiokäynnit sekä niiden tiheys ja määrä määräytyy tarpeen mukaan.

Tavoitteena kuitenkin on jokaisen lapsen tasavertainen osallistuminen varhaiskasvatuksen toimintaan ja tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja siksi toimintaterapeutin työpanos jakautuu enemmän niihin yksiköihin, joissa on paljon toimintaterapeutin näkemyksestä hyötyviä lapsia. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin palvelut eivät vaadi arviointeja tai läheteitä.

Yhteydenpito

Mikäli huomaat lapsella esim. taidollisia puutteita tai osallistumisen haasteita arjessa, on hyvä ensin keskustella asiasta varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tällöin voitte yhdessä VEO:n kanssa olla yhteydessä toimintaterapeuttiin ja sopia yhteistyöstä. Yhteyden toimintaterapeuttiin saat siis parhaiten oman VEO:n kautta.

Tällä hetkellä olemassa olevia yhteistyön muotoja ovat mm.:

- **Henkilöstön opintopiirit**
 - Kestää yleensä puoli vuotta
- **Henkilöstön ohjaus ja konsultaatio**
 - Myös yksittäisten tilanteiden yksittäinen ohjaus
 - Toiminnan porrastaminen ja soveltaminen lapsen taitojen taso huomioiden
- **Havainnointi ja arviointi**
- **Lasten pienryhmät**
- **Toimintaterapeutin osallistuminen Vasu- ja LEOPS-keskusteluihin sekä vierailut vanhempainilloissa**
- **Kuormaliinat ja kiertävät liikuntavälineet (keinut)**

Apua toimintaterapiasta?

Yhdessä toimintaterapian kuntoutuksellisen näkökulman ja varhaiskasvatuksen lapsituntemuksen ja kasvatuksellisen näkökulman kanssa nämä osaamisen osa-alueet yhdistyvät lapsen kehityksen parhaaksi tueksi.

Osallistumisen haasteita?

Lapsen osallistumisen haasteet voivat konkreettisesti näkyä esimerkiksi leikissä, lepopöydässä, liikuntahetkissä, siirtymissä tai ruokailussa – missä tahansa arjen toiminnassa. Lapsella voi olla esimerkiksi hankaluuksia toimia itsenäisesti pukeutumisessa, tasapainon ja kehon hallinnan tai tarkkaavuden ja hahmottamisen kanssa. Opintopiireissä käsiteltyjä, aihepiireiltään ajankohtaisia asioita ovat olleet esimerkiksi leikki (leikin kehitys, leikin arviointi, leikin tukeminen), valmiuksien ja taitojen vaikutus lasten osallistumiseen sekä itsesäätely (aistisäätely, tunnesäätely ja toiminnan ohjaus).

Käytännön apu arjessa?

Toimintaterapeutin apu ja tuki voivat arjessa näkyä henkilöstön tiedon lisääntymisenä sekä osaamisen tukemisena ja vahvistamisena, käytännön konkreettisina ohjeina ja neuvoina, toimivien käytänteiden vahvistamisena ja palautteen antamisena. Toimintaterapeutti voi myös tarjota arjen jäsentäjiä (kuvat, ajastimet) ja päiväkodeissa on mahdollisuus käyttää kuormaliinoja ja kiertäviä liikuntavälineitä.

Esimerkiksi...

Toimintaterapeutti on konsultaatiokäynnillä päiväkodissa ja havainnoidessaan lapsia hän huomaa, että jokaisessa ryhmässä on lapsia, joilla on leikin haasteita.

Yhdessä päiväkodinjohtajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja työntekijöiden kanssa sovitaan, että toimintaterapeutti rakentaa henkilökunnalle näiden haasteiden vastaamiseen räätälöidyn opintopiirin.

Opintopiiriin osallistuu jokaisesta ryhmästä yksi työntekijä, jonka vastuulla on jakaa opintopiiristä opittuja asioita muulle henkilöstölle.

Tai...

Varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti on päiväkodissa konsultaatiokäynnillä. Toimintaterapeutti huomaa, että lapsella on hankaluuksia pukea ulkotakkia päälle.

Toimintaterapeutti neuvoo työntekijää laittamaan lapselle ensin takin hupun päähän, jonka jälkeen lapsen on helpompi hahmottaa, miten kädet saadaan hihoihin.

Pukemistilanteet helpottuvat, lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja työntekijä varmuutta työhönsä.

Esimerkiksi...

Varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti on päiväkodissa havainnointikäynnillä ja huomaa, että lapset käyttäytyvät levottomasti yli tunnin kestävässä toimintatieteen lopussa.

Toimintaterapeutti neuvoo ryhmän henkilöstöä toiminnallisuuden lisäämiseen, toiminnan porrastamiseen ja lyhyempien toimintatieteen suunnitteluun.

Toimintaterapeutin antamat vinkit vaikuttavat positiivisesti henkilöstön toiminnan suunnitteluun ja lasten saamiin onnistumisen kokemuksiin.

Tai..

Varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti on päiväkodissa arviointi- ja havainnointikäynnillä.

Toimintaterapeutti huomaa, että lapsi tarvitsee tukea keskittymiseen ja rauhoittumiseen piirihetken aikana. Toimintaterapeutti tarjoaa hänelle avuksi hypistelylelua.

Toimintaterapeutti ja varhaiskasvatuksen henkilöstö pääsevät yhdessä näkemään, mikä on lapsen reaktio. Auttoiko lelu? Eikö auttanut? Jäsennetään tilannetta yhdessä jälkeenpäin.

Mitä?

Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin palveluja monissa muodoissaan

Missä?

Riippuen tehtävästä yhteistyöstä toiminta voi tapahtua esimerkiksi päiväkodin tiloissa, Teamsin kautta tai muussa sovitussa paikassa

Milloin?

Sovitusti tarpeen mukaan.

"Varhaiskasvatuksen kiertävään toimintaterapeuttiin kannattaa ottaa yhteyttä aina, kun lapsella on joitakin osallistumisen haasteita missä vain arjen mielekkäässä tai välttämättömässä toiminnassa!"

Liikuntavälineiden esittely

Jokaisesta yksiköstä löytyvät lycrakeinu ja renkaat, mutta sen lisäksi Liedon päiväkodeissa kiertävät toimintaterapian välineinä toimivat keinut. Keinuja käytettäessä tulee keinun lähiympäristö suojata patjoilla/pehmusteilla. Jos tilassa on hyödynnettävissä puolapuut, niihin voi kiinnittää narun, jonka avulla lapsi saa itse vedettyä itselleen vauhtia; tällöin kehittyy käsivoimat ja ojennusasento ja toiminta vahvistaa kätisyyttä ja ylävartalon voimaa. Keinujen kiinnitysohjeet ja tarkemmat käyttöohjeet videoina löytyvät lycra-, pitkä- ja rengaskeinuille. Näihin toimintaterapeutti lähettää linkin Wilma-viestinä aina kun keinun johonkin yksikköön tuo. Alta löytyy keinujen käyttöohjeet ja kuvat.

Lycrakeinu

Lycrakeinun voi kiinnittää harmailla hakasilla useammalla eri tavalla:

- 1) Kun keinu on kaksin kerroin, se antaa lapselle hyvän tuntoaistimuksen, kun keinuun pääsee kuin "pesään".

- 2) Riippukeinumaisessa asennossa lapsi voi mennä keinuun istumaan tai mahalleen makaamaan.

Keinuun voi myös laittaa esimerkiksi jumppapatjan tm., joka auttaa lasta ylläpitämään asentoa.

Lapsi voi myös vapaasti seistä tai päästä liikkumaan keinun sisällä, keinun kangas on joustavaa ja antaa siihen myöten.

Pitkäkeinu

Pitkäkeinu voidaan kiinnittää laittamalla keinun molemmilla puolilla olevat kiinnikkeet kiinni kahteen erilliseen kiinnityspisteeseen.

Kattokiinnikkeitä voi olla myös neljä, jolloin yhden kiinnikkeen voi laittaa kiinni jokaiseen erilliseen kiinnityspisteeseen.

Pitkäkeinun voi kiinnittää myös pystyasentoon ottamalla ensin pois pitkät kiinnitysköydet ja kiinnittämällä ylös kiinnityslenksut, jotka näkyvät keinun molemmissa reunoissa.

Pitkäkeinussa voi:

- 1.) Istua kuin tavallisessa keinussa
- 2.) Istua kuin hevosen kyytiin eli kasvat kohti kiinnikeitä ottaen myös niistä tukea. Keinussa voi näin istua enemmän kuin yksi lapsi.
- 3.) Maata mahallaan keinun päällä tai alla tarttumalla keinun ympäri jaloilla ja käsillä.

Rengaskeinu

Myös rengaskeinua voi käyttää useammalla tavalla:

- 1.) Renkaan voi laittaa roikkumaan hakasista, jolloin lapsi voi mennä kyytiin istumaan tavallisen keinun tapaan tai "ratsastamaan" renkaan sisälle. Keinun avulla lapsi saa harjoitettua koukistusliikettä. Keinun ulkopuolelle tai alapuolelle voi myös mennä roikkumaan tai riippumaan.

- 2.) Rengaskeinua voi käyttää myös tavallisen renkaan tapaan, kun sen ottaa hakasista ja liinasta irti. Rengasta voi esimerkiksi käyttää osana temppurataa, maalina tai sen päälle voi myös mennä istumaan. Kun rengas on vaakasuorassa, sen päälle voi myös hypätä esimerkiksi puolapuulta.

Rengasta käytettäessä on tärkeää varmistaa, ettei sen venttiili pääse raapaisemaan lasta. Esimerkiksi renkaan ollessa vaakasuorassa, on venttiilin hyvä osoittaa alaspäin.

Tynnyrikeinu

Tynnyri on 90 senttiä korkea ja halkaisija on 50 senttiä. Käyttöturvallisuutta lisäävät reunapehmusteet, jotta alle jääviin sormiin ja käsiin ei satu. Sisäosa on keinoahalla päällystetty ja alla on ohut pehmuste. Päällä on kokolattiamattoa. Tynnyrin kanssa mukana kulkevat tynnyrivyö sekä vihreä verhoiltu vanerikansi.

Tynnyrivyön avulla saat tynnyrin ilmaan ja muutettua sen keinuksi. Toisessa reunassa on kaksi köyttä kiinnittämistä varten ja toisessa yksi. Köyden päällä on muoviputki suojana ja otteen parantamiseksi. Tynnyrikeinussa voi keinoa joko keinun sisässä tai päällä. Keinujan asennossa vain taivas on rajana.

Tynnyrin ollessa lattialla voi sen sisään ryömiä ja laittaa se liikkeelle ja pyörimään, niin vestibulaarinen aistijärjestelmä (painovoima, päänliikkeet ja tasapaino) saa aimo annoksen ärsykettä. Lisäksi tynnyrin päälle voidaan kiivetä ja sen päällä tasapainoilla ja laittaa tynnyri liikkeelle. Tällöin aikuisen on hyvä olla lähellä ja tarjota käsistä lapselle lisää tukipintaa tasapainoilun avuksi. Tarjotun tukipinnan määrä riippuu lapsen taitotasosta esim. tarjoatko lapselle tukipinnaksi yhden vai kaksi kättä. Aikuinen voi myös kulkea tynnyrin edellä samalla omalla jalallaan jarruttaen tynnyrin menoa

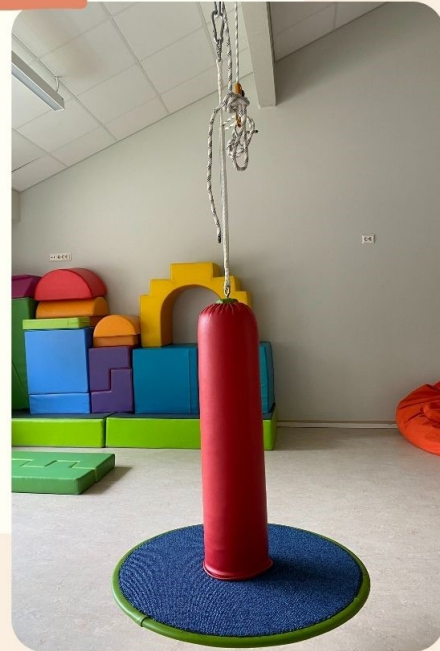
Verhoiltu vanerikansi lisää tynnyrin käyttömahdollisuuksia. Kansi on pehmustettu ja verhoiltu keinonahalla. Pinta ei luista ja kansi pysyy paikoillaan alapinnassa olevilla kaaripaloilla. Kannen ollessa tynnyrin päällä voidaan tynnyriä käyttää esimerkiksi hyppytornina. Tynnyrin sisään kiipeämällä taas kehoon saadaan kehonhahmotusta lisääviä aistimuksia

Flexiokeinu

Keinu kiinnitetään yhdestä pisteestä kattoon ja se mahdollistaa keinun monipuolisen käytön ja erilaiset liikeradat.

Keinun avulla pääsee vahvistamaan kehon kokonaisvaltaista koukistusliikettä sekä tasapainoaistia.

Keinussa voi keinua istuen, toispolvi- tai polviseisonnassa tai seisten, lapsen taitotaso huomioiden.

Tasokeinu

Tasokeinussa on irrotettava kokolattiamattopäällinen, pehmustetut reunat ja tartuntapuolat. Tason päät on muotoiltu toiminnan helpottamiseksi ja lisäämään keinujan turvallisuuden tunnetta.

Keinun kiinnityksessä käytetään neljää köyttä ja keinu voidaan kiinnittää joko kahdella tai neljällä kiinnityspisteellä. Kiinnityspistettä muuttamalla keinu joko tukee hyvin lapsen tasapainoa tai vaatii enemmän taitoja, ollen hyvinkin kiikkerä.

Tasokeinu on sensorisen integraation terapian välineiden klassikoita ja on erittäin monikäyttöinen. Tasokeinua voidaan käyttää mm. hitaassa ja nopeassa liikkeessä eri asennoissa, kuten seisoen, polvillaan, istuen tai makuuasennossa lapsen taitotason mukaan.

Lisätietoa toimintaterapiasta löydät esimerkiksi Suomen Toimintaterapeuttiliiton sivuilta <https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/>

Lähteet

Toimintaterapeutin työnkuvan merkittävänä lähteenä toimi Liedon kaupungin varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin haastattelu ja hänen näyttämät diat työstään ja työn sisällöstä.

- Hautala, T. 2011. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita
- Lieto 2021. Lasten toimintaterapia. <https://lieto.fi/palvelut-ja-asiointi/terveys-ja-hyvinvointi/lasten-toimintaterapia/>
- Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö. Toimintaterapia. <https://www.lastenkuntoutus.net/perheille/terapiapalvelut/toimintaterapia>
- Nieminen, T. 2002. Toimintaterapian hyödyt ja sen kielelliset vakuuttelun keinot kelalle toimitetuissa lasten toimintaterapiapalautteissa. Toimintaterapian pro gradu tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12555/1/G0000679.pdf>
- Qvarnström, M.; Ikonen, A.; Ketonen, R.; Lautamo, T.; Aro, T.; Jordan-Kilki, P.; Kokko, J.; Nieminen, M.; Salo, E.; Jalkanen, H. & Siiskonen, T. 2014. Tuki ja kuntoutusmuodot. Teoksessa Siiskonen, T.; Ahonen, T. & Ketonen R (toim). 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa Jyväskylä: Ps-kustannus
- Toimintaterapeuttiliitto. Toimintaterapia. Helsinki. <https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>

Keinukuvien tiedot:

Lycra-, pitkä-, tynnyri-, flexio- ja rengaskeinujen kuvat: opinnäytetyön tekijät

Rengaskeinun kuvat: kuvakaappauksia toimintaterapeutin laatimalta ohjevideolta

Tasokeinu: Marjaana Järvenpää/Lintukodon päiväkotikielitoiminta Lieto